

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Tomáš Kotek

Taktika výslechu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jiří Krupička, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 19.06.2018

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu a že předkládaná diplomová práce obsahuje více než 108 000 znaků vlastního textu včetně poznámek pod čarou.

Tomáš Kotek

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu práce, JUDr. Jiřímu Krupičkovi, Ph.D., za ochotu vést mou diplomovou práci, trpělivý přístup a za cenné rady, které mi při psaní práce poskytoval. Dále bych rád poděkoval své rodině, mé úžasné přítelkyni a mým skvělým přátelům, bez kterých bych se k psaní tohoto poděkování nejspíše vůbec nedostal.

Obsah

Úvod.....	1
1 Výslech v interdisciplinárním pojetí	3
1.1 Výslech z pohledu trestního práva.....	3
1.2 Výslech v kriminalistickém pojetí.....	6
1.2.1 Dělení výslechových situací.....	11
1.3 Výslech z pohledu psychologie	15
1.3.1 Získávání informací	15
1.3.2 Vštípení a uchování informací.....	19
1.3.3 Předávání informací	21
1.3.4 Příjem, zpracování a zachycení informace vyslychajícím	23
2 Základní taktické postupy výslechu.....	25
2.1 Formování kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným	27
2.1.1 Vhodný způsob vyzvání osoby k výslechu.....	29
2.1.2 Vytvoření vhodné výslechové situace.....	30
2.1.3 Způsob chování vyslychajícího	32
2.1.4 Forma seznámení vyslychaného s jeho procesním postavením.....	34
2.1.5 Poznání osobnosti vyslychaného	35
2.2 Analýza výpovědi v průběhu výslechu	36
2.2.1 Srovnání údajů ve výpovědi s ostatními důkazy	38
2.2.2 Prověření vnitřní shody údajů ve výpovědi	39
2.2.3 Vyjasnění dalších, pro konkrétní případ důležitých, okolností	39
2.2.4 Posouzení věrohodnosti výpovědi	40
2.3 Pomoc při vybavování si zdánlivě zapomenutého.....	44
2.4 Působení na vyslychaného, který vypovídá nepravdivě	48

2.4.1	Odhalení, objasnění a odstranění příčin nepravdivé výpovědi	49
2.4.2	Využití stavu emocionálního napětí vyslýchaného	51
2.4.3	Stimulace kladných vlastností vyslýchaného	54
2.4.4	Využití vnitřních rozporů ve výpovědi a rozporů s ostatními důkazy	55
2.4.5	Využití reflexivních úvah vyslýchaného	57
3	Některé zvláštní techniky a přístupy k výslechovým situacím	61
3.1	Výslech dle <i>Inbau a Reida</i>	62
3.1.1	Emocionální pachatelé	62
3.1.2	Neemocionální pachatelé	63
3.1.3	Osoby, o jejichž vině je pochybováno	64
3.1.4	Výslech svědků	66
3.2	MITT – Morganova technika tematického výslechu	66
3.2.1	Předkládání fotografií	67
3.2.2	Využití v českém právu	70
	Závěr	71
	Seznam zdrojů	72
	Abstrakt: Taktika výslechu	75
	Abstract: Interrogation tactics	76
	Klíčová slova	77
	Keywords	77

Úvod

Výslech je jednou z nejdůležitějších a nejvíce využívaných kriminalistických metod, a to nejen v České republice, ale také ve zbytku světa. Je jedním ze základních pilířů úspěšného vyšetřování trestných činů a často může sloužit jako jediný důkaz ohledně vyšetřovaných skutečností. Výslech může také často vídat i člověk, který se nepohybuje v právnickém prostředí, a to zejména v televizních pořadech ukazujících kriminalistické prostředí, kde jsou výslechy nejen vysoce dramatizovány, ale ukazovány i poněkud zkresleně, co se týká správnosti provedení a jeho legálnosti.

Ke zvolení této práce mě ovšem nevedla pouze významnost této kriminalistické metody, ale zejména také její složitost a náročnost. K tomu, aby byl výslech veden správně a účinně, nestačí, aby vyslychající vyslychanému pouze pokládal otázky, zapisoval si vše, co řekne, a chytal ho za slovo, ale je nutné se nad celou situací zamyslet také ze sociologického a psychologického pohledu.

Při výslechu musí vyslychající umět perfektně ovládat a znát sám sebe, snažit se co nejlépe poznat vyslychaného a k tomu mít na paměti ještě spousty dalších pouček vytvořených kriminalistickou naukou. Výslech je nesmírně náročná a individuální situace, jenž se nesmí podcenit. I od zkušených vyslychajících je třeba vyžadovat, aby ke každému jednotlivému výslechu přistupovali profesionálně a s plným soustředěním.

Špatně provedený výslech může mít velice závažné následky, které se mohou projevit osvobozením pachatele, nebo ještě daleko hůře - potrestáním osoby nevinné. Jsem toho názoru, že vzhledem k náročnosti této kriminalistické metody bude existovat mnoho vyslychajících, kteří, ačkoliv se pohybují v praxi, tuto náročnost podceňují a díky tomu hrozí, že mnoho z jimi vedených výslechů bude prováděno nekvalitně.

Velice zdařile vystihl zajímavosti a složitosti výslechu ve svém článku *G. H. Hatherill*¹, který popisuje náročnost této metody a poukazuje na velice zajímavé související skutečnosti. Ačkoliv je citovaný článek do jisté míry ovlivněn tím, že autor byl v době psaní policistou, rozhodně stojí za přečtení.

Na základě výše uvedeného věřím, že jakékoliv množství informací, které díky této práci může proniknout k veřejnosti, má potenciál alespoň trochu pomoci a připomenout, že

¹ HATHERILL, G. H. The Means of Interrogation. *Medico-Legal Journal* [online]. 1964, 32(3), s. 164-175 [cit. 2018-06-19]. Dostupné z: Heinonline

vedení výslehu by nemělo být podceňováno. V této práci si tedy kladu za cíl zmapovat náročnost této kriminalistické metody, odhalit její problematické části a poukázat na místa, kde může vyslychající udělat vážné chyby. Zároveň doufám a věřím, že tato práce může přitáhnout další pohledy k této nesmírně zajímavé a náročné části trestního práva. I kdyby se tak nakonec stalo jen u pár jedinců, budu i nadále toho názoru, že tato práce měla smysl, neboť jestli si mohu dovolit parafrázovat Matku Terezu z Kalkaty, tak ačkoliv to, co děláme, může být pouhou kapkou v moři, tak kdyby tato kapka v moři nebyla, chyběla by tam.

Vzhledem k omezenému rozsahu se v této práci nebudu věnovat ve větší míře specifickým výslechovým situacím, jako jsou výslech osob nemocných, mladistvých, utajeného svědka a podobně.

1 Výslech v interdisciplinárním pojetí

Výslech jako takový definuje kriminalistická nauka jako kriminalistickou metodu, kterou se na základě zákona získávají formou výpovědi kriminalisticky a právně významné informace z paměťových stop obsažených ve vědomí vyslychajícího, za přísného dodržení zákonem daných práv a povinností vyslychaného i vyslychajícího.² Z této definice nám přímo vyplývají dvě hlediska, ze kterých se dá na výslech pohlížet, a to pohled právní, tedy zákonem stanovené podmínky a důvody, za kterých lze výslech provádět a pohled kriminalistický, tedy výslech jako kriminalistická metoda. K těmto dvěma pohledům lze poté přidat ještě třetí, kterým je výslech z pohledu forenzní psychologie, jenž se soustředí zejména na psychologické procesy probíhající během výslechu jak ve vztahu k vyslychanému, tak ve vztahu k vyslychajícímu.³ K tomu, aby byl výslech proveden úspěšně a informace z něj získané mohly být dále využity, je nutné, aby vyslychající bral na zřetel všechna tato hlediska a řádně uplatňoval poznatky z nich vyplývající.

1.1 Výslech z pohledu trestního práva

Výslech je procesní formou (důkazním prostředkem) určenou k získání výpovědi od vyslychaného jako nositele důkazu.⁴ Samotná výpověď je poté důkazem o předmětu důkazu, tedy skutečnosti, která má být zjištěna. Ta důkazem zůstává i v případě, že se ukáže, že nebyla závažná, pravdivá, nebo že byla získána postupem porušujícím zákon. V takovém případě se buď výpovědi neužije při hodnocení činu, nebo výpověď vůbec nebude použitelná jako důkaz v řízení před soudem.⁵ Příkladem může být výpověď, ke které byl vyslychaný nezákonným postupem (násilím, nebo využitím sugestivních a kapciózních otázek) donucen. Tato výpověď je z pohledu teorie stále důkazem, ale z procesního hlediska nevyužitelným v dalším řízení.

Hlediskem, které vytváří základní rámec provádění výslechu, je samozřejmě právo. Trestní zákoník, Trestní řád a další předpisy trestního práva stanovují pravidla, která

² MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Praha: C.H. Beck, 2001. s. 303. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-362-0.

³ tamtéž, s. 304.

⁴ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. s. 15. ISBN 978-80-7380-153-3.

⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011. s. 353. ISBN 978-80-87212-92-9.

vyslýchající a orgány činné v trestním řízení musí dodržovat a která se poté promítají v každém jednotlivém stádiu výslechu. Vzhledem k tomu, že se v této práci hodlám zaměřit primárně na taktiku výslechu, omezím se pouze na vyjmenování nejvýznamnějších procesních pravidel a další v případě potřeby popíši u jednotlivých taktických postupů, technik apod., kterých se budou týkat. Těmito základními pravidly jsou:

- Zákaz jakéhokoliv donucování obviněného k výpovědi nebo doznání a šetření jeho osobnosti dle § 92 odst. 1 TŘ, které ale platí pouze u obviněného, jelikož svědek povinnost vypovídat má, jak vyplývá z § 97 TŘ, pokud se zrovna v konkrétním případě nevyskytnou některé okolnosti, které mají za následek zákaz výslechu, nebo které odůvodňují právo svědka odepřít výpověď dle §99 a §100 TŘ.
- Nutnost dodržet při výslechu postup, který předepisuje Trestní řád, tedy například zjistit totožnost obviněného nebo svědka, dotázat se obviněného na osobní poměry, zjistit poměr svědka k obviněnému a věci samotné, poučit obviněného nebo svědka o jejich právech, objasnit obviněnému podstatu jeho obvinění a další povinnosti vyslýchajících, na základě zejména § 91 a § 101 TŘ.
- V případě, že je obviněných více, je třeba vyslýchat je odděleně dle § 91 odst. 2 TŘ, aby se předešlo jejich vzájemnému ovlivňování, které by mohlo ohrozit hodnotu výpovědi.
- Zákaz pokládání některých druhů otázek podle § 92 odst. 3 a § 101 odst. 3 TŘ, kdy tyto otázky označuje teorie za kapciózní a sugestivní.
 - Kapciózní otázkou je otázka taková, která je formulovaná tak, aby vyslýchaný nepoznal její pravý smysl a byl tak sveden k odpovědi, kterou by jinak neučinil.⁶ V tomto smyslu hovoří *Vácha*⁷ o několika základních skupinách kapciózních otázek, kdy první skupinou jsou otázky typicky kapciózní, ve kterých je předpokládána skutečnost, vyslýchaným dosud nepotvrzená typu: „Za kolik jsi prodal tu sochu?“, ačkoliv se vyslýchaný ke krádeži dosud nepřiznal. Druhou skupinou

⁶ tamtéž, s. 388.

⁷ VÁCHA, Miloš. Kapciózní otázky ve výslechové praxi. *Československá kriminalistika*. 1982, **15**(3), s. 233-234.

jsou otázky obsahující nepravdivé skutečnosti typu: „Je kamerový záznam, který vás zachycuje při spáchání činu, co na to říkáte?“, ačkoliv žádný takový důkaz není. Třetí skupinou jsou nakonec nepravdivé kontrolní otázky, které slouží zejména k prověření hodnověrnosti výpovědi svědka typu: „Nemělo auto, které srazilo dítě, zelenou barvu?“, ačkoliv auto bylo jiné barvy.

- Sugestivní otázkou je otázka taková, která v sobě naznačuje, jak na ní má být odpovězeno.⁸ Příkladem takové otázky může být: „Viděl jste, že by měl pachatel modrou bundu?“. Tento druh otázek, stejně jako otázky kapciózní, je nebezpečný zejména z toho důvodu, že ovlivňuje vypovídající hodnotu výslechu, může vést vyslychané k odpovědím, které by jinak neposkytli, a tak způsobit porušení jedné ze základních zásad trestního práva – materiální pravdy, vyjádřené v § 2 odst. 5 TŘ. V případě, že by se jednalo o pachatele a vyslychájícímu by šlo o jeho nachytání, mohlo by být využití těchto otázek do jisté míry přínosné. Nicméně vzhledem k tomu, že vyslychány jsou i osoby nevinné a svědci, kteří mohou mít problémy s pamětí, a na jejich výpovědi závisí posouzení viny jiných lidí, jsou tyto otázky nepřípustné zcela oprávněně a správně.
- Právo na právní pomoc, kterým se rozumí zejména právo toho, proti němuž je vedeno trestní řízení, zvolit si obhájce a povinnost orgánů činných v trestním řízení řádně poučit takovou osobu a umožnit jí toto a jiná práva uplatnit, jak stanovuje § 2 odst. 13 TŘ. Tomuto právu odpovídá právo svědka, aby byl při jeho výslechu přítomen jeho advokát, jenž vychází jednak z čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, který stanovuje, že každý má právo na právní pomoc, a dále i například judikátu Ústavního soudu I. ÚS 734/04.

V případě, že by tato pravidla orgánem provádějícím výslech nebyla dodržena, mělo by to za následek absolutní nepoužitelnost výslechu jako důkazu v řízení před soudem a

⁸ TIPLICA, Mircea. Kriminalistická taktika. 2. upr. vyd. Praha: Policejní akademie, 1999. s. 69-70. ISBN 80-7251-007-x.

možné následné vrácení věci státnímu zástupci k odstranění závažných procesních vad dle § 188 odst. 1 písm. e) TŘ, nebo případně by mohlo sloužit jako důvod ke zrušení rozsudku odvolacím soudem dle § 258 odst. 1 písm. a) TŘ.

Existují i další procesní pravidla, která je při provádění výslechu nutno dodržovat, které se mohou vázat například k výslechu osoby mladší osmnácti let (§ 102 TŘ), sepisování výpovědi do protokolu a podobně, které ovšem již nebudu dále rozvádět, neboť to není cílem této práce. Nicméně však můžeme říci, že k úspěšnému vedení výslechu je nutné tato pravidla znát, jelikož v případě jejich porušení by samotný výsledek výslechu, ať by byl jakýkoliv, ztrácel význam a nebylo by ho možno dále použít.

1.2 Výslech v kriminalistickém pojetí

Kriminalistika, konkrétně její podobor kriminalistická taktika, se zaměřuje primárně na vytváření obecných postupů a praktických doporučení k získávání právně a kriminalisticky relevantních informací (důkazů) o spáchaném skutku. Tento pohled tedy představuje samotné jádro taktiky výslechu, který je následně doplňován poznatky z oborů psychologie a sociologie.⁹ V této kapitole se zaměřím na popsání základních institutů a procesů týkajících se výslechu jako takového. Tento základ je využitelný nehledě na následně zvolené taktické postupy, jelikož většina z nich je vystavena právě na těchto základních poučkách, kdy nějaké věci rozvádějí či mírně pozměňují. Specifickým taktickým postupům se budu následně věnovat v druhé části této práce.

Kriminalistika v souladu s požadavky trestního práva doporučuje pro výslech konstrukci skládající se z přípravy a tří základních stádií výslechu, kdy první a druhé stádium (souvislé líčení a monolog) jsou předepsány jako povinné a třetí stádium (dialog) je připuštěno jako fakultativní Trestním řádem dle § 91 – 92 TŘ u obviněného a § 101 TŘ u svědka. Základní konstrukce výslechu tedy vypadá následovně:

- příprava výslechu:
 - analytická fáze přípravy,
 - syntetická fáze přípravy.

⁹ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. s. 13. ISBN 978-80-7380-153-3.

- výslech:
 - úvodní stádium výslechu,
 - stádium souvislého líčení (monolog),
 - stádium otázek a odpovědí (dialog).¹⁰

Přípravou výslechu rozumíme jakoukoliv činnost bez ohledu na její taktické a technické vlastnosti, která je vyvíjená záměrně vyslychajícím za účelem určení formy výslechu, zabezpečení možnosti vykonání výslechu a vytyčení a zabezpečení realizace obsahových a taktických záměrů výslechu.¹¹

Analytická fáze přípravy se vyznačuje sběrem informací a poznatků důležitých k následnému vytvoření plánu a podmínek výslechu. Tato fáze obsahuje zejména:

- **Analýzu znalostí, schopností a psychického stavu vyslychajícího**, kdy jejím smyslem je poznání postojů a názorů vyslychajícího vůči vyslychanému i vůči sobě samému. Tato sebereflexe pomáhá vyslychajícímu zjistit, zda je schopen vést adekvátně výslech a reagovat na náhlé změny situace při vyslychání. Vyslychaný musí poznat momentální stav své psychiky, šikovnosti, znalostí tématiky a své schopnosti.¹² Zároveň si musí být vědom faktorů, které mohou ovlivnit jeho vystupování a chování. Těmito faktory jsou zejména:
 - Touha po úspěchu, která může vést vyslychajícího k tomu, že bude na vyslychaného až přehnaně tvrdý, případně ho jinak negativně ovlivnit.
 - Snaha o rychlý výsledek, jenž může mít za následek nekvalitně vedený výslech a tudíž nekvalitní výsledek takového výslechu.

¹⁰ tamtéž, s. 20.

¹¹ PORADA, Viktor a Peter POLÁK. *Kriminalistika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. s. 228-229. Učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-558-6.

¹² SVOBODA, Ivo a kol. *Kriminalistika*. Ostrava: Key Publishing, 2016. s. 319-320. Učebnice (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-259-4.

- Tlak ze strany nadřízených a společnosti, což může způsobit nervozitu vyslychajícího, či jinak ovlivnit vedení výslechu.¹³
- **Analýzu dosud shromážděných materiálů a dalších informací.** V tomto stádiu je účelem co nejlepší seznámení se s dosavadními poznatky získanými během vyšetřování. To je důležité pro jejich případné využití během výslechu, vyvarování se toho, aby byl vyslychající překvapen něčím nečekaným, a také pro zvolení a následné využití taktických postupů.¹⁴ Tyto materiály můžeme rozdělit na důkazní a pomocné, kdy:
 - Důkazními materiály jsou zejména protokoly o vykonaných úkonech, zajištěné stopy a jiné důkazy, znalecké posudky, odborná vyjádření a podobně.
 - Pomocnými materiály jsou různé druhy záznamů, jako oznámení poškozeného, operativně-pátrací materiály o objasňované události a osobě pachatele, typování v evidencích známých pachatelů a neobjasněných trestných činů, poznatky získané z jiných spisů a podobně.¹⁵
- **Analýzu osobnosti vyslychaného,** která spočívá ve studiu a rozboru dostupných materiálů a informací o vyslychané osobě, jejích styků a v přímém pozorování vyslychané osoby v počátečním stádiu výslechu. Cílem je odhadnutí vhodných taktických postupů, které bude potřebné využít za účelem úspěšného provedení výslechu.¹⁶ Tato fáze přípravy je podle *Horowitze*¹⁷ dále důležitá i pro to, že znalost informací o vyslychaném umožňuje, zejména u mladších osob, vyslychajícímu získat nad vyslychaným

¹³ THE STAFF OF THE LAW-MEDICINE CENTER. Psychology of Interrogation. GERBER, Samuel R. a Oliver SCHROEDER, ed. *Criminal Investigation and Interrogation* [online]. Cincinnati: The W. H. Anderson Company, 1962, s. 259-261 [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: HeinOnline.

¹⁴ SPURNÝ, Joža, cit. dílo, s. 21.

¹⁵ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 108-109. ISBN 978-80-7380-095-6.

¹⁶ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Praha: C.H. Beck, 2001. s. 305. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-362-0.

¹⁷ HOROWITZ, Milton J. More Psychology of Interrogation. GERBER, Samuel R. a Oliver SCHROEDER. *Criminal Investigation and Interrogation* [online]. Cincinnati: The W. H. Anderson Company, 1962, s. 273-274 [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: HeinOnline.

určitou psychologickou převahu a dále možnost navázat lepší kontakt, kdy například při zahájení výslechu je daleko lepší začít něčím jiným, než strohým pokládáním otázek typu: „Jak se jmenujete?“, „Odkud pocházíte?“, „Do jaké školy chodíte?“ a podobně.

Syntetická fáze přípravy je vrcholem celého postupu před začátkem samotného výslechu. Na základě poznatků získaných v analytické fázi volí vyslychající vhodné postupy, vytváří podmínky a modeluje pravděpodobný průběh výslechu samotného.¹⁸ Cílem je, aby byl zvolen ten nejvhodnější postup vůči konkrétní vyslychané osobě a bylo dosaženo nejlepšího možného výsledku výslechu. Kvalitní příprava slouží také k tomu, aby byl vyslychající po celou dobu osobou, která výslech vede, a nedošlo k tomu, že iniciativu převezme vyslychaná osoba.

Syntetickou fází výslechu někteří autoři, například *Musil, Konrád a Suchánek*¹⁹, rozdělují na obecnou a zvláštní část, kdy v obecné se rozhoduje zejména o formě výslechu dle procesního postavení vyslychaného, zajištění jeho přítomnosti, určení místa a času výslechu, určení prostředků dokumentace výslechu, možnosti utajení totožnosti svědka a dalších z větší části formálních záležitostech a ve zvláštní se vypracovává samotný plán toho, jak bude výslech veden.

Po přípravě výslechu následuje samotný **výslech**, který je možno rozdělit na tři základní části:

- **Úvodní stádium**, ve kterém je potřebné splnit nejprve formální náležitosti výslechu, které předepisuje Trestní řád, jako je ověření totožnosti předvolané osoby, poučení o právech a tak dále. Toto stádium dává, vyjma těchto formalit, možnost vyslychajícímu seznámit se s vyslychaným, zjistit jeho postoj k výslechu, jaké má vazby a vztah k dalším pro trestní řízení důležitým osobám a navázat s ním psychologický kontakt, jenž je důležitý pro využití některých taktických postupů. Za tímto účelem je vhodné na konci tohoto stádia vést s vyslychaným rozhovor na obecné téma. Tímto způsobem se dá navázat

¹⁸ PORADA, Viktor a Peter POLÁK, cit. dílo, s. 230.

¹⁹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK, cit. dílo, s. 305-306.

pozitivní kontakt s vyslychanou osobou, otypovat její charakter a intelekt a případně upravit plán výslechu podle zjištěných skutečností a poznatků.²⁰

- **Stádium souvislého líčení** následuje hned po skončení úvodního stádia. Ještě před tím, než začne vyslychaný vypovídat, je vhodné upozornit ho na to, aby ve výpovědi rozlišoval, zda si na některé okolnosti vzpomíná s jistotou, nebo méně jistě, případně co vnímal sám a co ví od jiných osob.²¹ Toto stádium počíná běžet okamžikem, kdy byl vyslychaný vyslychajícím vyzván, aby vypovídal o tom, co považuje za důležité k předmětu výslechu. Při souvislé výpovědi se vyslychajícím nedoporučuje vyslychaného zbytečně přerušovat, ale spíše ho nechat, pokud zjevně neodbočuje od tématu, spontánně vypovídat, aby sdělil vše, co má takzvaně „na mysli“. Tato spontánní výpověď umožňuje vyslychajícímu, aby již v jejím průběhu analyzoval, co je vyslychaným sdělováno. Takto je možno zachytit případné rozpory ve výpovědi a rozpory s již známými informacemi, zjistit neúplnost výpovědi, hodnotit rozumové a intelektové vlastnosti vypovídajícího, ohodnotit věrohodnost výpovědi a další. Na základě těchto informací poté vyslychající volí odpovídající taktické postupy pro vedení dialogu.²²
- **Stádium otázek a odpovědí** je posledním stádiem výslechu. Jeho smyslem je upřesnění informací získaných ve stádiu souvislého líčení, případně jejich doplnění nebo konkretizování (v případě, že je to třeba). Cílem je zároveň odstranění rozporů jak ve výpovědi samé, tak i rozporů ve výpovědích různých osob. Těchto cílů dosahuje vyslychající kladením otázek vyslychanému a působením na jeho výpověď kriminalisticko-taktickými postupy. V této fázi se primárně uplatňují taktické postupy vypracované kriminalistikou, ať jde o pomoc k vybavení zdánlivě zapomenutého, dosáhnutí toho, aby osoba, která vypovídat nechce, výpověď nakonec podala, a další. K těmto cílům ale nesmí sloužit prostředky zakázané Trestním řádem, tedy pokládání kapciózních a

²⁰ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 111.

²¹ tamtéž, s. 111.

²² NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, 2003. s. 17. ISBN 80-7251-141-6.

sugestivních otázek, donucování k výpovědi obviněného, který vypovídat nechce, a podobně.²³

Takto popsaná příprava a stádia výslechu by měla být dodržována v jakémkoliv výslechu za účelem zisku pravdivých informací a trestněprávně relevantních skutečností použitelných v následném řízení před soudem. Každé takovéto stádium ovšem může být znatelně ovlivněno osobou vyslychajícího a jím zvolenou taktikou výslechu na základě vyhodnocení fyziologických a psychologických vlastností vyslychané osoby. K tomu ale více až dále, zejména v kapitole Základní taktické postupy výslechu.

1.2.1 Dělení výslechových situací

Jedním ze základních východisek kriminalistiky je kategorizace výslechových situací podle určitých jedinečných hledisek, na které jsou následně vystavěny postupy a techniky, specifické vždy pro tu kterou situaci, nebo jen ukázána jejich odlišnost a nutnost jiného přístupu vůči vyslychaným.

Takto můžeme nejprve uvést rozdělení výslechových situací podle procesního postavení vyslychaného, jenž je následující:

- **Výslech obviněného**, do kterého řadíme na základě § 12 odst. 7 TŘ i výslech obžalovaného a dle § 76 odst. 3-6 TŘ i výslech osoby podezřelé o obsahu podezření. Kriminalistika tyto výslechy spojuje do jedné kategorie nejen z důvodu, že se řídí stejnými pravidly, ale i z toho důvodu, že motivace takových osob je stejná a tyto osoby znají všechny okolnosti přípravy, uskutečnění, či případného utajování události, pokud budeme vycházet z předpokladu, že tato osoba dokazovaný skutek skutečně spáchala.²⁴
- **Výslech svědka**, tedy osoby, která není obviněná a která byla vyzvána, aby vypovídala o skutečnostech, které vnímala vlastními smysly. Vzhledem k tomu, že kriminalistika dále vyčleňuje výslech osoby poškozené jako

²³ SPURNÝ, Joža. Psychologie výslechu. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. s. 22. ISBN 978-80-7380-153-3.

²⁴ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 102-103.

samostatnou kategorii, má se za to, že svědek je osoba věcně nezainteresovaná, a tedy nemá osobní zájem na výsledku trestního řízení.²⁵

- **Výslech znalce**, který připouští Trestní řád v § 108 TR. Ten se váže především na vypracování znaleckého posudku, který, když je vypracován písemně, stačí, aby se na něj znalec ve výslechu odvolal. V opačném případě jej nadiktuje do protokolu. Vzhledem k tomu, že podstata tohoto výslechu spočívá zejména v odborných znalostech dotyčného znalce a ochota znalce vypovídat ani jeho paměť nemají ve většině případů vliv na podání jeho výpovědi, tak jej nebude v této práci více, stejně jako většina odborné literatury k tématu taktiky výslechu, řešit.
- **Výslech poškozeného**, kdy, jak vyplývá z výše uvedeného o výslechu svědka, se dá očekávat určitá věcná zainteresovanost osoby, tedy vůle k tomu, aby byl domnělý pachatel potrestán přísněji, než vyplývá z ustanovení Trestního řádu, nebo i vzhledem ke způsobené újmě tendence poškozeného vidět realitu „černěji“ než jaká ve skutečnosti je. Vzhledem k tomuto je nutno nahlížet na výslech poškozeného jako na samostatnou kategorii a uzpůsobit tomu i taktiku výslechu.
- **Výslech osoby vyzvané k podání vysvětlení**, který můžeme definovat několika způsoby. Buď jako výslech sui generis, který v řízení před soudem zpravidla nemá povahu důkazu²⁶, nebo jako běžný druh výslechu, kdy kritériem dělení je stádium trestního řízení a procesní postavení osoby²⁷. Na základě toho, že samotný výslech a způsob jeho vedení bude z důvodů totožných motivací v podstatě stejný jako v případech uvedených shora u výslechu svědka nebo obviněného, můžeme důvodně pochybovat o zařazení výslechu osoby vyzvané k podání vysvětlení jako specifického přístupu. Nehledě ale na tento fakt je vhodné se o podání vysvětlení zmínit, a to zejména proto, že to, že je vyslýchána osoba vyzvaná k podání vysvětlení, zapříčiňuje nutnost zamyslet se nad tím, jaký konkrétní způsob vedení výslechu a jaké taktické postupy bude

²⁵ tamtéž, s. 103.

²⁶ tamtéž, s. 102.

²⁷ KONRÁD, Zdeněk. Vysvětlení – zvláštní druh výslechu?. Kriminální věda. 1999, 32(4), s. 299. ISSN 1210-9150.

vhodné využít. Vzhledem k tomu, že podávat vysvětlení mohou osoby, které budou v následujícím trestním řízení vystupovat zejména jako svědci nebo obvinění, se bude vyslychající muset zamyslet minimálně nad tím, zda použije taktické postupy vázající se spíše k výsledku obviněného nebo svědka. Lze se domnívat, že v případě, kdy bude podávat vysvětlení osoba, kterou vyslychající nedokáže s určitostí označit či považovat za svědka nebo obviněného, bude vhodné použít spíše taktické postupy vázající se k výsledku svědka. Vyslychající by měl být dále připraven na základě analýzy výsledku reagovat na potvrzení toho, že dotyčná osoba je spíše svědkem, a v uplatňování příslušných taktických postupů pokračovat. V opačném případě by měl vyslychající svůj přístup aktualizovat a zvolit příslušné postupy a techniky vázající se k výsledku osoby obviněné. Ačkoliv se tedy výslech osoby vyzvané k podání vysvětlení spíše nedá považovat za samostatnou kategorii, je nutné i tak vzít tento procesní úkon v potaz, alespoň co se týká posouzení osoby, která vysvětlení podává.

Druhým hlediskem, na základě kterého můžeme rozlišovat výslechové situace, je rozlišení vyslychaných dle jejich vůle a možností vypovídat, a to na:

- Osoby, které chtějí vypovídat pravdu a jejichž úmysl se kryje s nastalým následkem. V důsledku toho vzniká výslechová situace, kdy vyslychaná osoba chce vypovídat pravdu, pravdivě vypovídá a její výpověď je relativně úplná, tedy ve zkratce **osoby které, vypovídat pravdu chtějí a mohou.**
- Osoby, které chtějí vypovídat pravdu, avšak úmysl se z některých objektivních nebo subjektivních důvodů s nastalým následkem nekryje. Jedná se o výslechovou situaci, kdy vyslychaná osoba chce vypovídat pravdu, ale její výpověď je nepřesná, neúplná a v některých epizodách je v rozporu s objektivně zjištěnými fakty, tedy **osoby, které vypovídat pravdu chtějí, ale z některého důvodu nemohou.**

- Osoby, které nechtějí vypovídat pravdivě, kdy pro tento typ výslechové situace je příznačný soupeřivý až konfliktní průběh interakce v důsledku lživé výpovědi vyslýchaného, tedy **osoby, které vypovídat pravdu nechtějí, ačkoliv mohou.**²⁸
- Kriminalistika místy rozlišuje ještě čtvrtou kategorii **osob, které vypovídat nechtějí, ale ani nemohou**, kdy výpověď těchto osob je většinou neúčelná, nedají se aplikovat taktické postupy a nedá se ani vhodně psychologicky působit. U těchto osob je tedy nejučelnější získat informace z jiných zdrojů než z jejich výslechu.²⁹ Vzhledem k tomu, že je tato kategorie vydělená minoritní částí autorů, kteří sami uvádějí složitost situace a v podstatě neexistenci zavedených taktických postupů využitelných v této situaci, se touto kategorií nebudu v této práci již dále zabývat. Výslech osob, kterým brání v podání výpovědi nějaká vnitřní překážka a které ani vypovídat nechtějí, by mohlo být poměrně zajímavé téma pro psychologicky orientovanou práci o výslechu, ale zde pro to již bohužel nezbývá místo.

Existují i další způsoby dělení výslechových situací, které ale není třeba vyjmenovávat, zejména proto, že si jsou navzájem velice podobné, na základě některých jsou založené ucelené přístupy (příkladem výslech dětí), pro které v této práci již nezbývá místo, a také proto, že některá základní hlediska, na kterých jsou tato dělení vystavěna, budu dále zohledňovat u jednotlivých taktických postupů výslechu. Pro zajímavost můžeme zmínit dělení výslechových situací podle *Němce*³⁰, které zohledňuje zejména vůli a motivaci vyslýchaných osob vypovídat, nebo dělení podle *Strause*³¹, které je založeno na rozlišení vyslýchaných osob, co se týká jejich fyziologického stavu, jejich paměti nebo zkušeností.

Při přípravě k výslechu a jeho provádění je tedy nutné zjistit co nejvíce informací o vyslýchaném, aby mohl být zvolen ten nejučinnější taktický postup, jelikož jednotlivé výslechové situace podle výše uvedených typů výslechu s sebou často nesou protikladné

²⁸ SPURNÝ, Joža. Psychologie výslechu. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. s. 22. ISBN 978-80-7380-153-3.

²⁹ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 113. ISBN 978-80-7380-095-6.

³⁰ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, 2003. s. 24. ISBN 80-7251-141-6.

³¹ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 103-104.

potřeby. Například postup výslechu obviněného recidivisty, který nechce vypovídat, nebude zcela použitelný u výslechu mladistvého, který pravdu vypovídat chce, ačkoliv si nemůže vzpomenout.

1.3 Výslech z pohledu psychologie

Ačkoliv není psychologická stránka výpovědi hlavním tématem této práce, je nutné znát a pochopit alespoň základní psychologické procesy a faktory, které se ve člověku ve vztahu k výpovědi odehrávají, neboť úzce souvisí s jednotlivými základními taktickými postupy výslechu. Při přípravě na výslech a poté i v jeho průběhu je nutné zjistit všechny rozhodné události, psychické stavy či jiné psychologické jevy, které by mohly vést k ovlivnění výpovědi vypovídajícím, co se týká její pravdivosti a úplnosti. Mezi tyto procesy řadíme zejména:

- získávání informací,
- vstípení a uchování informací,
- předávání informací a
- příjem, zpracování a zachycení informace vyslychajícím.³²

1.3.1 Získávání informací

Získávání informací je proces založený na vjemech jako výsledcích vnímání a uvědomělých odrazů jevů vnějšího světa, které jsou vnímány skrze smyslové orgány. Takovýchto orgánů má člověk pět, a to zrak, sluch, hmat, čich a chuť, kdy nejdůležitějším z těchto smyslových orgánů je bezpochyby zrak, kterým člověk vnímá až 90% všech informací.³³ Pro adekvátní příjem informací a tedy i jejich následnou reprodukci je důležitý **stav těchto orgánů**, jakožto i celkový stav psychiky jedince v době přijímání informací. Narušená psychika jedince v důsledku například bolesti, nepohodlí či únavy může vést k tomu, že informace, kterou by jedinec normálně vnímal, bude vnímaná odlišně, než jak se ve skutečnosti stala, nebo že nebude vnímaná vůbec, případně v extrémních případech že bude

³² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. s. 214. ISBN 80-85858-70-3.

³³ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 104-105.

vnímaná informace nebo skutečnost, která v realitě nemá vůbec oporu, tedy takzvaná halucinace.³⁴ Na stav smyslových orgánů má dále vliv **adaptace**, tedy situace, kdy jsou smyslové orgány dlouhodobě vystavovány některým vjemům a tyto smyslové orgány se jim postupně přizpůsobují, což může vést k tomu, že pro někoho silný vjem může být člověkem na podobné vjemy zvyklým absolutně pominut. Jako příklad k tomuto jevu uvádí *Matiášek, Bárta a Soukup*³⁵ pracovníka chemického průmyslu, který je dlouhodobě takto zaměstnán a zvykl si už na každodenní zápach benzínu a to do té míry, že nepostřehl, že je větší množství tohoto benzínu rozlito, což vedlo ke vzplanutí. Tedy při provádění a následném posuzování výpovědi je nutno brát na adaptaci ohled, neboť může vést ať už k potvrzení výpovědi, nebo k odhalení případné lži.

Dalším důležitým pojmem pro lidské vnímání a tedy i případné následné zhodnocení věrohodnosti výpovědi, je dle *Matiáška, Bárty a Soukupa*³⁶ **apercepce**, jinými slovy že vnímání je ovlivněno celým dosavadním životem vnímající osoby. Tento pojem pod sebe řadí mnoho různých faktorů, které ovlivňují život a psychiku jedince, kdy ten jeden samý děj může být dvěma různými osobami vnímán naprosto odlišně či jinak kvalitně. Jinými slovy tito autoři říkají, že „Poznání má vždy ráz subjektivního odrazu objektivní skutečnosti.“ Nesmí se ovšem zapomenout, že apercepce může mít na člověka i negativní efekt. Jeho vnímání může ovlivňovat některá předchozí zkušenost či jiný faktor, a tím si může probíhající událost takzvaně přibarvit či si dovodit věci, které na nynější události nemají vliv a jsou zcela irelevantní.³⁷

Na aperpenci mají vliv zejména:

- **Znalosti, zkušenosti a praxe.** Jakmile probíhá nějaký děj, kterého jsme již byli svědky, můžeme si jej daleko lépe zapamatovat a zhodnotit, co se vlastně děje. Budeme méně překvapeni a lépe schopni registrovat a reagovat. Jako příklad se uvádí dopravní nehoda, kdy svědek, který sám často řídí, vyzná se v dopravních předpisech a je obecně zvyklý na dopravní shon, dokáže podat

³⁴ tamtéž, s. 104-105.

³⁵ MATIÁŠEK, Jan, Bohumil Bárta a Jaroslav Soukup. *Výslech a psychologie*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966. s. 34.

³⁶ tamtéž, s. 37.

³⁷ VASILJEV, A. N. a kol. *Kriminalistika*. Moskva: Gosjurizdat, 1963. cit. podle MATIÁŠEK, Jan, Bohumil Bárta a Jaroslav Soukup. *Výslech a psychologie*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966. s. 37.

daleko lepší výpověď o průběhu situace než osoba, která viděla vše ze stejného místa, ale s dopravou má pramálo zkušeností.³⁸

- **Potřeby, zájmy a záliby**, které mají podobný vliv jako výše uvedená kategorie.
- **City a emoce**, které se vztahují zejména k prožívání rozhodné události. Tyto procesy jako ovlivňující faktor jmenují jak *Matiášek, Bárta a Soukup*³⁹, tak *Boukalová*⁴⁰. Těmto procesům přisuzují schopnost kladně i negativně ovlivnit zapamatování a uchování přijatých informací. Emoce jako strach nebo úzkost mohou zapříčinit, že bude rozhodná událost zveličena a popsána daleko vážněji, než jak skutečně proběhla. Stejně tak i smutek, žal, případně stud mohou ovlivnit osobu natolik, že nepostřehne jevy, které probíhají v její blízkosti, ačkoliv by si jich osoba v normálním rozpoložení okamžitě všimla. Naopak ale některé pocity či nálady mohou umocnit prožitý zážitek natolik, že si jej dotyčná osoba poté pamatuje daleko lépe a dokáže i po delší době přesně popsat, co se událo. Vždy ale bude třeba zkoumat to, jak na osobu situace působila, zvláště jestliže byla tato událost emocionálně vypjatá. City poté mohou dle stejných autorů pocházet nejen z jádra osoby, ale i z vnějšího prostředí, kdy například děti mohou být ovlivněny smýšlením rodičů a samy tento postoj přijmout.
- **Zvyky a návyky** mohou poté mít vliv na zapamatování informací, zejména pokud vezmeme v potaz problematiku zautomatizovaného chování. Člověk, který zapne takzvaného „autopilota“, si poté může často nevšimnout zásadních jevů vázajících se ke konkrétní situaci. Případně, když je na určitou posloupnost jevů již přivyklý, tak jakmile se něco stane, může osoba stále dosazovat onu posloupnost jako části děje, ačkoliv je možné, že se rozhodná událost sehrála jinak. Jako příklad mě napadají časté situace, kdy kolemjdoucí vidí dopravní nehodu na křižovatce a okamžitě usuzují, že jeden automobil

³⁸ MATIÁŠEK, Jan, Bohumil Bárta a Jaroslav Soukup, cit. dílo, s. 37-38.

³⁹ tamtéž, s 39-41.

⁴⁰ BOUKALOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2012. s. 60. ISBN 978-80-7308-409-7.

nedal druhému přednost. Tuto informaci pak mohou předávat i dál, ačkoliv u samotné havárie nebyli. Skutečně se mnoho dopravních nehod na křižovatkách stává z důvodu nedání přednosti, ale nemůžeme to brát jako fakt platný v každé jednotlivé situaci.

- **Názory, přesvědčení a světový názor** pak *Matiášek, Bárta a Soukup*⁴¹ označují jako poslední vážný faktor, který má vliv na vnímání okolního světa. Lidé s vyhraněnými názory mohou snadněji vidět věci, které se s jejich názorem shodují, a naopak vytrvale ignorovat věci, které se jim, jak se říká, „do krámu nehodí“. Jako nespolehlivé a nevěrohodné svědky tito autoři označují zejména fanatiky. U vyslychaných s pesimistickým životním názorem můžeme očekávat převážně neúplnou a nepřesnou výpověď a u osob se zápornými politickými postoji naopak zveličování nedostatků, které se týkají jejich pohledu na společnost a opomíjení kladných jevů, které jejich pohledu odporují.⁴²

*Matiášek, Bárta a Soukup*⁴³ uvádějí, že při provádění výslechu je nutné zjistit, na které vnímané vjemy měla vliv apercepce a které tak mohou být ovlivněny, případně zkresleny, a jak konkrétně se vůči nim uplatnily zobecněné životní zkušenosti, zájmy apod. Toto upřesnění by mělo být provedeno za pomoci všech dosažitelných prostředků. Dále uvádějí, že je třeba zaměřit pozornost například k fyzikálním záležitostem, tedy že je nutno brát v potaz velikost pozorovaného předmětu, jeho vzdálenost a ostrost zraku osoby pro zhodnocení, zda vůbec bylo možné určitou věc vidět, případně kvalitně popsat a zaměřit se i na prchavé události. Takovými událostmi jsou situace, kdy probíhá jeden, případně více dějů za velice krátkou dobu (i třeba necelé sekundy). V souvislosti s prchavými událostmi zmiňují tito autoři například iluzi perspektivy pohybu, kdy rychle se pohybující předmět v dostatečné vzdálenosti se zdá jako pomalu pohybující a čím dále takovýto předmět bude, tím pomalejší se bude zdát, nebo Stroboskopický efekt, tedy dojem, že se pohybuje nehybný předmět.

Při výslechu je třeba upřít pozornost i k tomu, že každý člověk subjektivně vnímá a často může vnímat i špatně. Je třeba zamyslet se nad okolnostmi vnímané události, stejně

⁴¹ MATIÁŠEK, Jan, Bohumil Bárta a Jaroslav Soukup, cit. dílo, s. 42-43.

⁴² tamtéž, s. 44-45.

⁴³ tamtéž, s. 45.

jako nad fyzikálními zákonitostmi, časovým průběhem a životem vyslychané osoby k tomu, aby byl výslech proveden řádně, vyslychající se dozvěděl co nejvíce relevantních a správných informací, a to bez zabarvení od osob, které o nich vypovídaly. K vnímání se poté ještě váže celá problematika celistvosti, významnosti vnímání a další, ale těmi se již nebudu dále zabývat, jelikož to není hlavním tématem této práce. Nicméně případný vyslychající by se s nimi měl seznámit, protože mohou mít veliký význam, co se týká úplnosti a správnosti výpovědi, případně věrohodnosti samotného svědka.

1.3.2 Vštípení a uchování informací

Vštípení a uchování informací je procesem, který spočívá v uložení získaných informací do mozku. Takto uložené informace můžeme označovat jako **paměťové stopy**, které mají ale pro kriminalistiku význam až poté, kdy obsahují některé informace, které se pojí s kriminalisticky relevantními událostmi.⁴⁴ V procesu uložení informací může dojít k jejich zkreslení v návaznosti na přemýšlení jedince, jeho celkový psychický stav, intelekt, vzdělání a jiné procesy. Je tedy nutné k tomu přihlížet při hodnocení výpovědi jedince z hlediska její relevantnosti. Zároveň při procesu zapamatování informace hraje roli i čas, kdy byla přijata, neboť jeho vlivem může dojít k zapomenutí částí či celku takovéto informace, případně dokonce k jejímu pozměnění.

U paměti můžeme mluvit o dvou hlavních typech procesu zapamatování – **bezděčném a záměrném**. Bezděčné se vyznačuje zejména značnou neúplností, nepřesností a deformovaností. Záměrné zapamatování je bezpochyby dokonalejší. Takto může mít například samotný pachatel nejlepší a nejkvalitnější vzpomínky na událost, zejména kvůli tomu, že se stále k oné události vrací, přemýšlí, zda něco neměl provést jinak, či zda nebude kvůli nějakému jevu odhalen. Proto je podle *Matiáška, Bárty a Soukupa*⁴⁵ důležité při výslechu zjišťovat, zda se jedná o informace zapamatované bezděčně, či záměrně. U bezděčného zapamatování je třeba sestavit co nejlépe obraz skutečnosti, která proběhla a z případné nedostatečnosti takovéto výpovědi by se neměla vyvozovat nevěrohodnost těchto osob. Naopak při výslechu osob se záměrně zapamatovanými informacemi je třeba

⁴⁴ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 105. ISBN 978-80-7380-095-6.

⁴⁵ MATIÁŠEK, Jan, Bohumil Bárta a Jaroslav Soukup, cit. dílo, s. 64-65.

zjistit účel, proč si osoba tyto informace zapamatovala.

Správně uchovaná paměťová stopa má pak dle *Strause*⁴⁶ pro kriminalistiku vysoký význam z toho důvodu, že takováto informace je vnějšími činiteli neodstranitelná – nemizí například po elektrické stimulaci, změně teploty těla, nebo působením snů a často se může vyznačovat důležitými vlastnostmi jako je větší rozsah, přesnost a možnost zjistit i časové a místní souvislosti. Ačkoliv si sám myslím, že s rozvojem moderní medicíny a vědy by v teorii mohlo být dosaženo odstranění, případně i tvorby paměťových stop, je i tak těžké představit si uplatnění takovýchto metod v běžném životě a lze předpokládat, že významnost správně uchovaných paměťových stop bude i nadále trvat.

Při přípravě na výslech i při samotném výslechu je poté důležité uvědomit si, že **zapomínání** je dalším důležitým procesem v hlavě vyslychaného. Informace, jakkoliv dobře vnímaná a zapamatovaná, časem slábne a postupně se vytrácí, případně i deformuje. Faktorů, které zapomínání ovlivňují, je několik. Zejména intenzita zážitku, úsilí uchovat si vzpomínku v paměti a věk vyslychaného. Čím výraznější byla událost, tím spíše se v paměti udrží po delší dobu, zvláště pokud byla nepříjemná. Vynaložené úsilí uchovat si vzpomínku se poté projevuje jejím častým opakováním v hlavě, vzpomínáním, případně znovuprožíváním. V dlouhodobějším horizontu ovšem může mít toto úsilí negativní následky. Člověk může zapomínat na jednotlivé detaily, ty nahrazovat jinými a celkově se takto uchovávaná událost může pomalinku měnit. Je nutno předpokládat, že o čím starší události vyslychaný vypovídá, o to víc je zde riziko, že popis události neodpovídá jejímu reálnému průběhu. Věk vyslychaného se poté může projevovat zejména u starších lidí a u dětí, kdy mohou zapomínat byť i nedávné zážitky, ale starší lidé si i přesto mohou pamatovat zážitky ze svého dětství.⁴⁷

*Čírtková*⁴⁸ v souvislosti s vštípením a uchováním informací dále zmiňuje, že vyslychající často nemůže předpokládat, že si vyslychaná osoba zapamatuje automatické či zautomatizované činnosti a reflexní reakce. Tato osoba často spíše vysvětluje, jak se v těchto situacích chová, ale nedokáže říci konkrétnosti ohledně rozhodné události.

U zachování informací je tedy důležité vzít v potaz čas, který uběhl od rozhodné události, psychické procesy, které se s ním k vyslychané osobě pojí, a její fyziologické

⁴⁶ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 105.

⁴⁷ MATIÁŠEK, Jan, Bohumil Bárta a Jaroslav Soukup, cit. dílo, s. 66-67.

⁴⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. s. 217. ISBN 80-85858-70-3.

předpoklady, budeme-li chtít vést úspěšný výslech a zjistit kriminalisticky relevantní a správné informace.

1.3.3 Předávání informací

Proces předávání informací je finální a z hlediska kriminalistiky nejspíše nejdůležitější fází vážící se k prožitým událostem. Při ní dochází k vybavení si přijatých informací a jejich předání vyslychající osobě. Takto vybavená informace není kopií původně vnímané události, ale může se vyznačovat jak kvalitativními, tak kvantitativními změnami, jak kvůli procesu uchování informací, tak kvůli způsobené samotným vybavováním.⁴⁹ Tyto změny jsou markantní zejména u bezděčného zapamatování skutečností a jsou dále umocňovány, jak už bylo popsáno výše, věkem vyslychaného, tím, jak dlouho již danou informaci uchovává, a dalšími. Často se o tomto jevu mluví jako o klamavých vzpomínkách, které můžeme shrnout dle Čírtkové⁵⁰ do šesti hlavních kategorií, a to:

- **Uvědomované vzpomínkové mezery**, kdy vyslychaná osoba zapomněla některé informace, ale uvědomuje si to a vhodnými postupy jde této osobě pomoci, aby si opět vzpomněla.
- **Neuvědomované vzpomínkové mezery**, které se vyznačují tím, že osoba zapomene některé informace a neuvědomuje si, že tomu tak je.
- **Neuvědomované vzpomínkové mezery vyplněné jiným obsahem**, tedy situace, kdy je to, co osoba vypovídá, významně zkresleno něčím, co si tato osoba do vzpomínek neúmyslně dosadila, ať už na základě zkušeností či fantazie, a tato dosazená informace odporuje tomu, co se ve skutečnosti stalo.
- **Časové přesuny vzpomínek**, kdy informace, které osoba vypovídá, jsou správné, ale jejich chronologické zařazení či jejich sled nesouhlasí.
- **Obsahové rozšíření vzpomínky**, kde původní vzpomínka zůstává nezměněna, ale vyslychaná osoba k ní připojuje ještě další informace často na základě fantazie.

⁴⁹ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 106.

⁵⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, cit. dílo, s. 221-224.

- **Snové vzpomínky**, které se vyznačují tím, že osoba si vysní nějakou informaci, kterou poté spojí se skutečností a předkládá tento celek jako kompletní vzpomínku. Podle *Němce*⁵¹ se však tyto vzpomínky dají poměrně lehce odhalit, neboť jde často o zjevně nevěrohodné informace.

Neopomenutelným faktorem, který hraje roli při procesu reprodukce informací vyslýchaným, je **sugestibilita jedince**, jejímž vlivem může dojít k znehodnocení výpovědi. Tento faktor popisuje mnoho autorů, například *Spurný*⁵², *Matiášek, Bárta a Soukup*⁵³ nebo *Němec*⁵⁴. V rámci sugesce může dojít k přejímání názorů a postojů vyslýchaným, a to v téměř jakékoliv fázi výslechu. Tento efekt závisí zejména na tom, nakolik se může vyslýchaná osoba přesvědčit o pravdivosti vsugerované informace, jak moc se vyslýchaná osoba o takovoto ověření pravdivosti snaží, případně na síle samotné sugesce a osobě vyslychajícího. Dále mezi tyto faktory můžeme dle výše uvedených autorů řadit aktuální zdravotní a psychický stav vyslychaného, vliv sociálního prostředí, intelekt, vzdělání, profesi, vztahy, postoje a věk vyslychaného. Vliv sugesce musí brát vyslychající na zřetel a snažit se jí předcházet. V tom bude hrát roli zejména důkladná příprava na samotný výslech, konkrétně analytická fáze přípravy, kdy musí vyslychající kriticky zhodnotit své vlastní postoje. Vyslychající osoba musí zjistit, zda v jejím případě vliv sugesce bude hrát roli, a případně tomu předejít.

Při reprodukci je důležitý také psychický stav, ve kterém se vyslychaný nachází, když je veden výslech.⁵⁵ Člověk, zvláště ten který je vyslychán poprvé, může být často nervózní a díky tomu zapomenout některé věci, které ještě před chvílí věděl, může mít problém dokonce i mluvit. Podobným způsobem může vyslychaný zaujmout obranný postoj, kdy se, ať už vědomě nebo podvědomě, snaží pozměňovat, tlumit či jinak zabarvovat sdělované informace. Často proto, aby sám sebe uchránil nebo aby se vyhnul morálnímu odsouzení ze strany vyslychajícího, případně společnosti.⁵⁶

⁵¹ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, 2003. s. 13. ISBN 80-7251-141-6.

⁵² STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 107.

⁵³ MATIÁŠEK, Jan, Bohumil Bárta a Jaroslav Soukup. *Výslech a psychologie*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966. s. 112-133.

⁵⁴ NĚMEC, Miroslav, cit. dílo, s. 14.

⁵⁵ MATIÁŠEK, Jan, Bohumil Bárta a Jaroslav Soukup. cit. dílo, s. 71.

⁵⁶ tamtéž, s. 71.

Faktory, které mají vliv na to, že vyslýchaný nebude chtít říci, co ví, nehledě na jeho vinu, shrnují někteří *autoři z Centra pro právo a medicínu*⁵⁷ tak, že se jedná zejména o:

- **Pocit viny**, který může vyslýchaná osoba mít na základě toho, čeho se dopustila. Může se jednat o zločin, případně o společností odsuzované jednání, na které, ačkoliv nemá s vyšetřovaným případem nic moc společného, by se při výslechu mohlo přijít.
- **Zážitky z dětství**, kdy se vyslýchaná osoba dostává s vyslychajícím do podobného vztahu jako malé dítě, když je konfrontováno rodiči kvůli něčemu, co udělalo. To může evokovat nepříjemné zážitky z dětství a přimět vyslýchaného k zaujetí obranného postoje.
- **Strach z policie, odvety, negativní vztah k policii jako instituci, nutkání chránit jinou osobu, špatná paměť a strach ze svědčení u soudu**, tak, jak jsou již popsány dále nebo dříve v této práci.

Je tedy úkolem vyslychajícího, aby vzhledem ke konkrétnímu případu navázal s vyslychaným psychologický kontakt, uklidnil ho, pokusil se odstranit co nejvíce negativních faktorů, které mohou ovlivnit postoj vyslychaného a kvalitu sdělovaných informací, a případně použil i další kriminalistické metody. Tak bude mít největší šanci docílit úspěšného vedení a výsledku výslechu a získání kvalitních a pravdivých informací. K této problematice ale více až dále v souvislosti s jednotlivými postupy a taktikou výslechu.

1.3.4 Příjem, zpracování a zachycení informace vyslychajícím

Tento proces orientovaný primárně na vyslychající osobu obsahuje zejména procesy zachycení, zapamatování a uchování informací podobně, jako jsou uvedeny výše ve vztahu k vyslychanému. Od vyslychající osoby se nevyžaduje pouhé vyslechnutí toho, co vyslychaná osoba říká, ale vědomá pozornost jak k osobě vyslychané, tak k osobě vlastní. Nestačí pouze orientace na obsah mluvené výpovědi, ale je nutné pozorovat také to, jak se vyslychaná

⁵⁷ THE STAFF OF THE LAW-MEDICINE CENTER. Psychology of Interrogation. GERBER, Samuel R. a Oliver SCHROEDER, ed. *Criminal Investigation and Interrogation* [online]. Cincinnati: The W. H. Anderson Company, 1962, s. 251-256 [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: HeinOnline.

osoba chová, jestli předává nějaké nonverbální signály a tak dále.⁵⁸

Můžeme říci, že tento proces má spoustu podobného s některými jinými postupy a instituty, které se v problematice výslechu objevují. Můžeme zmínit zejména analytickou část přípravy výslechu, kdy se má vyslychající snažit, mimo jiné, co nejlépe poznat svou vlastní psychiku ve vztahu k případu a vyslychané osobě, analýzu v průběhu výslechu, tedy jeden ze základních taktických postupů výslechu, a další. Vyslychající by se měl snažit poznat sám sebe a to, jak bude na vyslychaného reagovat, neboť při nesprávném přístupu může být výslech zcela zmařen nehledě na to, jaké budou využity postupy a taktiky.

Vzhledem k tomu, že základní informace o tom, na co si má vyslychající dát pozor a jaké věci hrají roli v příjmu, zpracování a zachycení informací vyslychajícím jsem psal již výše a budu psát dále u jednotlivých taktických postupů, zmíním se pouze o jednom ze základních čistě psychologických problémů, který dokáže ovlivnit celý následující výslech a který je vyslychající způsobilý ovlivnit. Tím jsou **chyby intersociální percepce**. Základními chybami, které se v průběhu výslechu, zvláště na jeho začátku, dokáží objevit, jsou dle Čírtkové⁵⁹:

- **Haló efekt**, který se projevuje tím, že vyslychající vyslychaného vnímá pouze na základě jedné dominující charakteristiky, ke které dodává další s ní korespondující, i když se nezakládají na pravdě.
- **První dojem**, kdy si vyslychající o vyslychaném utvoří názor již v prvních minutách výslechu a na tomto dojmu již dále ulpívá, nehledě na to, jestli se vyskytnou některé faktory, díky kterým by bylo vhodné pohled a postup vyslychajícího korigovat.
- **Referenční rámec**, který je přítomný zejména u zkušenějších vyslychajících. Jádro tohoto omylu spočívá v tom, že vyslychající má již vytvořeny určité vnitřní vzorce, podle kterých jedná a provádí výslech. Jakmile vyslychaná osoba na základě svého chování nebo prvního dojmu spadá do některé kategorie pachatelů vytvořené v hlavě vyslychajícího, tak ten přestává zkoumat a vnímat věci a informace, které do této kategorie nezapadají, nebo jí odporují.

⁵⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. s. 226-227. ISBN 80-85858-70-3.

⁵⁹ tamtéž, s. 179-182

- **Idiosynkrazie**, tedy přecitlivělost až nesnášenlivost vyslychajícího vyvolávaná některými podněty vyslychaného. Výsledkem může být generalizovaná podrážděnost, která může přerušit celý následující postup výslechu.
- **Protipřenos**, který se projevuje tím, že vyslychající do výslechu přenáší své vlastní, s výslechem nesouvisející problémy, čímž narušuje průběh výslechu a může i narušit vztahy mezi vyslychajícím a vyslychaným, případně pomoci vyslychanému, který se chce výpovědi vyhnout, tím, že mu tímto v podstatě umožní převzít iniciativu.
- **Sociální stereotypy**, které mohou dosáhnout stupně iracionálních předsudků. Takovými stereotypy můžeme označit případy, kdy má člověk, byť podvědomě, spojené dvě věci, které spolu mohou nebo nemusí souviset. Takto můžeme uvést například rozšířený mýtus, že ten, kdo se hodně potí u výslechu, určitě lže. Vyslychající, který se nechá takto stereotypy ovlivnit, může často zvolit nevhodnou strategii výslechu a dosáhnout tak horších výsledků.
- **Pygmalion-efekt**, který je komplikovaným procesem spočívajícím v tom, že jednáající osoba svými vlastními názory ovlivní to, jak se druhá osoba reálně chová. Příkladem je možno uvést, že když bude vyslychající jednat s vyslychanou osobou jako s vyvrhelem, je možné (v případě, že bude vyslychaný ovlivnitelnou osobou), že se začne tomuto pohledu skutečně přibližovat a podle něj se chovat.

Pro vyslychajícího je důležité, aby se sám dobře poznal a zamyslel se nad svou psychikou vůči každému jednotlivému výslechu. Jen takto bude schopen vést výslech kvalitně, s nejvyšší šancí na úspěch a dosažení hlavního cíle celého výslechu – pravdy.

2 Základní taktické postupy výslechu.

Než začnu popisovat základní taktické postupy, je vhodné zmínit některé postřehy a připomínky, které se vážou prakticky ke všem následujícím technikám a jsou tedy

univerzální. Někteří *autoři z Centra pro právo a medicínu*⁶⁰ uvádějí základní z těchto poznatků následovně:

- **Nepodceňovat sílu otevřených otázek**, které jsou v mnoha situacích vhodnější, než otázky typu „ano – ne“. Jako příklad tito autoři uvádějí otázku „Hm?“, která díky tomu, že neobsahuje prakticky žádnou informaci, ukazuje čistě zájem o to slyšet více a může vyslychaného přinutit k tomu, aby řekl něco, co by ho v případě položení jiných otázek nenapadlo, či zkrátka něco navíc.
- **Dobře formulovat otázky** a pokud si situace nežadá něco jiného, v těchto otázkách poskytovat co nejméně informací k účelu toho, proč je vyslychaný takto tázán. Otázky, které již obsahují dotaz na specifické věci, je lepší nechat na pozdější fázi výslechu, kdy již vyslychaný řekl vše, aniž by se ho vyslychající specificky dotazoval. Výše uvedení autoři takto za vhodnější, zejména ze začátku výslechu, doporučují otázky typu: „Jaké věci?“, „Můžete mi říci více?“, „Zcela vám nerozumím.“, „Jak jste se cítil?“ a další, spíše než se, ad absurdum, ptát: „Viděl jste středně vysokou ženu s blond vlasy?“.

Je dobré mít tyto základní poznatky na paměti a řídit se jimi, ačkoliv je nutno podotknout, že vždy bude nutné vycházet ze zvláštností konkrétních případů, a mnohdy tedy nebude možné se těmito radami řídit, bude nutno aplikovat jiný přístup a využít rovnou některé ze specifických postupů rozpracovaných v rámci základních taktických postupů výslechu.

Mezi tyto základní taktické postupy řadí teorie, příkladem *Tiplica*⁶¹ nebo *Straus*⁶²:

- formování psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným,
- analýzu výpovědi v průběhu výslechu,

⁶⁰ THE STAFF OF THE LAW-MEDICINE CENTER. Psychology of Interrogation. GERBER, Samuel R. a Oliver SCHROEDER, ed. *Criminal Investigation and Interrogation* [online]. Cincinnati: The W. H. Anderson Company, 1962, s. 265-266 [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: HeinOnline.

⁶¹ TIPLICA, Mircea. *Kriminalistická taktika*. 2. upr. vyd. Praha: Policejní akademie, 1999. s. 71. ISBN 80-7251-007-x.

⁶² STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 113. ISBN 978-80-7380-095-6.

- poskytování pomoci vyslychanému při vybavení si zdánlivě zapomenutého a
- působení na vyslychaného, který vypovídá nepravdivě, případně vypovídat odmítá.

První dva z těchto postupů, tedy navazování kontaktu a analýza, jsou pak využívány v průběhu každého výslechu, kdežto dva poslední jsou využívány pouze v případech, kdy to situace vyžaduje, tedy když vypovídající osoba některé skutečnosti zapoměla, případně když vypovídající osoba zaujme k výslechu negativní postoj.

K těmto čtyřem základním postupům ještě některá starší kriminalistická teorie řadí, jak uvádí *Němec*⁶³, pátý, a to samotnou přípravu výslechu. Toto zařazení již ovšem většina novějších autorů opouští a uvádí pouze výše uvedené 4 postupy, přičemž přípravu na výslech uvádějí jako stádium samostatné. Toto opuštění přípravy na výslech jako samostatného taktického postupu se mi zdá rozumné, neboť příprava má nepopíratelný vztah ke všem ostatním taktickým postupům a v podstatě pro ně připravuje půdu. Zároveň se mi jeví příprava jako relativně univerzální postup, u kterého není prakticky potřeba uvažovat, jak bude působit na vyslychaného. Všechny zbylé taktické postupy jsou do jisté míry založené na vztahu mezi vyslychajícím a vyslychaným. Je u nich nutno hledat rovnováhu a konkrétní přístup, který bude u konkrétního vyslychaného nejúčinnější. Oproti tomu u procesu přípravy na výslech nemusíme v podstatě zkoumat, jak na ni bude vyslychaný reagovat, ale jeho úkolem bude vždy shromáždit co nejvíce informací a poznat sám sebe a vyslychaného nehledě na jeho psychiku a specifika.

2.1 Formování kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným

Tento proces probíhající během výslechu, a zároveň do určité míry i před ním, přistupuje v rámci kriminalistických taktik jako první a do jisté míry se jedná i o jeden z nejdůležitějších procesů vztahujících se k výslechu.⁶⁴ Na základě toho, jak vystupuje vyslychající (a případně orgány činné v trestním řízení), se často formuje postoj vyslychaného vůči následnému či probíhajícímu výslechu a může ovlivnit jeho celkové chování. Lze si

⁶³ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, 2003. s. 32. ISBN 80-7251-141-6.

⁶⁴ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 113.

snadno představit vyslýchaného, se kterým nebyl navázán řádný kontakt (případně kontakt navázaný byl, ale negativní) a který bude díky tomu dále během výslechu působit uzavřeně, bude se zdráhat vypovídat, a to i v případě, že se jedná o osobu nevinnou, které by jinak nehrozil žádný postih. V této situaci by se důvodně dalo použít přísloví: „Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.“. Můžeme zmínit i názor *Karnaževa a Kartése*⁶⁵, kteří tvrdí, že je nutno nerozlišovat pouhé dvě základní situace – konfliktní, když vyslýchaná osoba lže, a nekonfliktní, když říká pravdu – neboť problém je mnohdy daleko komplikovanější, a to z toho důvodu, že konfliktní situace může mimo jiné vzniknout i v případech, kdy vyslýchaný mluví pravdu, ale vyslychající si myslí, že lže. Je tedy nutné, aby vyslychající neuplatňoval již navyklé postupy toho, jak bude probíhat výslech, jak bude předvolávat apod., ale vždy se zamyslel nad jednotlivými okolnostmi daného případu a nad vyslýchanou osobou. Díky tomu může řádně zvolit postupy, které povedou nejlépe k navázání správného a pozitivního kontaktu a dosáhnout tak nejlepších výsledků s cílem dozvědět se co nejvíce relevantních a pravdivých informací. Navázáním vhodného psychologického kontaktu je dokonce dle *Strause*⁶⁶ možné kompenzovat některé chyby vzniklé uplatňováním nesprávných postupů během výslechu. Důležitost a vhodnost navázání řádného psychologického kontaktu s vyslýchaným ukazují *Inbau a Reid*⁶⁷ na konkrétním případě, kde byl vyslýchán muž ohledně vraždy své ženy. Tento skutek se odehrál v autě na opuštěné cestě, kdy hlavní obrana muže byla příběh o přepadení cizím mužem, který jeho ženu následně zastřelil. Toto vysvětlení, ačkoliv bylo uvěřitelné, neuspokojilo některé vyšetřující orgány a poté, co byl tento muž vyslýchán již dvakrát či třikrát, ale vždy nevhodně za přítomnosti více osob, nařídil státní zástupce výslech, který měl být proveden odborníkem. Tento výslech byl proveden již řádně, bez přítomnosti jiných osob, v soukromé místnosti, a to mělo za následek úspěch, kdy se vyslýchaný doznal k vyšetřovanému skutku. Tito autoři tvrdí, že by toho nebylo dosaženo právě bez řádného navázání kontaktu, kdy bylo třeba, aby vyslychající osoba vystupovala jako člověk, který jedná empaticky, nabízí pochopení a ujištění, že za podmínek, za kterých se tento muž dopustil této vraždy (příbuzní zasahující do jeho života, sexuální inkompatibilita, špatné zdraví, jiná žena apod.), by se jí mohl dopustit i kdokoliv jiný. Tato osoba zkrátka

⁶⁵ KARNAJEVA, L. M., Imre KARTÉS, Systém základních taktických postupů při výslechu a algoritmus jejich použití. *Československá kriminalistika*, 1980, 13(4), s. 317.

⁶⁶ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 113.

⁶⁷ INBAU, Fred E. a John E. REID. *Lie Detection and Criminal Interrogation* [online]. 3rd ed. Baltimore: The Williams and Wilkins Company, 1953, s. 143. [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: Heinonline

potřebovala navázat pozitivní kontakt s vyslychajícím, o což se osoby provádějící předchozí výslechy ani nepokusily.

Mezi **základní způsoby formování psychologického kontaktu** můžeme řadit⁶⁸:

- vhodný způsob vyzvání osoby k výslechu,
- vytvoření správné výslechové situace,
- správný způsob chování vyslychajícího,
- vhodnou formu seznámení vyslychaného s jeho procesním postavením a
- poznání osobnosti vyslychaného.

2.1.1 Vhodný způsob vyzvání osoby k výslechu

Vhodným způsobem vyzvání osoby k výslechu rozumíme zároveň samotné zajištění přítomnosti vyslychaného. Je nutné posoudit psychologické aspekty vyslychaného a rozhodnout se, který ze způsobů předvolání bude v konkrétním případě nejúčinnější a vytvoří tím předpoklady pro úspěšné vedení následného výslechu. Dle *Němce*⁶⁹ například není vhodné upozorňovat osobu na důsledky, které mohou být z jejího nedostavení se vyvozeny, jelikož taková osoba se následně může cítit dotčena, a to zvláště v případech, kdy měla v úmyslu vypovídat. Vzhledem k tomu, že nynější Trestní řád a další předpisy v mnoha případech ukládá povinnost orgánům činným v trestním řízení upozornit osobu na případné následky, např. v § 90 odst. 1 TŘ, či § 98 TŘ, nelze i přes to s myšlenkou výše uvedeného autora nesouhlasit a je vhodné použít jeho myšlenku zejména v tom, že v některých případech bude vhodné nezdůrazňovat možné následky (rozhodně jimi nehrozit) a nevytvářet tím nátlak na tuto osobu. Často bude vhodnější navázání obecného kontaktu a snaha domluvit se, jak se říká: „po dobrém“, než začít hrozit pořádkovou pokutou, případně předvedením. Dle *Strause*⁷⁰ je nutné při zajišťování přítomnosti vyslychaného posuzovat zejména to, v jakém procesním postavení se dotyčná osoba nalézá, jaká je jeho psychosociální zralost a psychopatologické zvláštnosti. Jinými slovy je nutné jednat jinak s například nezletilým svědkem, než s obviněným recidivistou. Předvedení je na základě těchto

⁶⁸ NĚMEC, Miroslav, cit. dílo, s. 32-33.

⁶⁹ tamtéž, s. 32.

⁷⁰ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 114.

poznatků nutné používat až jako krajní prostředek pro zajištění přítomnosti vyslychaného, neboť bude mít nepochybně negativní vliv na následné formování psychického kontaktu. Podle obou výše uvedených autorů je vhodné zejména u osob, u kterých se předpokládá jejich ochota vypovídat, případně u kterých se předem nepředpokládá jejich negativní postoj vůči výslechu, realizovat jejich předvolání zejména osobně, případně telefonicky, jelikož takovýmto osobním kontaktem dochází k daleko lepšímu navázání kontaktu mezi vyslychaným a vyslychajícím.

2.1.2 Vytvoření vhodné výslechové situace

Pro vytvoření vhodné výslechové situace je třeba, aby vyslychající zvolil takové prostředí, které nejlépe zaručí, že se dozví relevantní a pravdivé informace. Dle Němce⁷¹ jde například o to, aby u výslechu nebyly další přebytečné osoby, které by mohly již jen svou přítomností výslech narušit. Toto zmiňují i *Inbau a Reid*⁷², kteří uvádějí vysloveně škodlivost přítomnosti více osob u výslechu a obecně u jednání s obviněnými. K tomu uvádějí příklad ze soudnictví USA, konkrétně případu „Degan murder case“, který proběhl v Chicagu mezi roky 1945 a 1946. V tomto případě bylo sedmnáctiletému pachateli, o jehož vině nebylo pochybováno a kterému hrozil trest smrti, doporučováno, aby se k činu doznal a tomuto trestu se tím vyhnul. Toto nakonec vrah akceptoval, ale k jednání, během kterého se měl pachatel doznat, bylo státním zástupcem pozváno téměř 30 příslušníků donucovacích orgánů (law enforcement officers), což přimělo pachatele ke změně názoru a odmítnutí viny. Později uvedl, že by se doznal, kdyby bylo jednáno v jiných podmínkách. Při druhém pokusu o doznání byla přítomnost dalších lidí omezena přibližně o polovinu, ale i tak se to na tentokrát uskutečněném doznání projevilo tak, že pachatel vynechal téměř polovinu detailů, především proto, že nechtěl, aby ho slyšelo tolik lidí.

*Inbau a Reid*⁷³ dále zmiňují potřebu toho, aby byla místnost pokud možno co nejméně rozptylující pro vyslychanou osobu, tedy aby v ní nebyly umístěny objekty, obrázky a ornamenty, které by mohly odvést pozornost této osoby. Pokud není možnost zajistit takovou místnost, uvádějí, že je třeba, aby byl vyslychaný usazen ideálně tak, aby v jeho

⁷¹ NĚMEC, Miroslav, cit. dílo, s. 32.

⁷² INBAU, Fred E. a John E. REID, cit. dílo, s. 144-145.

⁷³ tamtéž, s. 147-149.

zorném poli bylo co nejméně těchto věcí a tím eliminovat v co největší míře tento problém. Světlo v takové místnosti by mělo dobře ozařovat obličej vyslychané osoby, aby mohl vyslychající pozorovat nonverbální signály vyslychaného, ale nesmí zářit moc silně či nepříjemně, aby naopak takovéto signály nebyly ovlivněny nepohodlím vyslychaného, nemluvě o možném negativním ovlivnění jeho psychiky. Dále tito autoři zmiňují, že by mezi vyslychajícím a vyslychaným neměly být žádné překážky, tedy žádný stůl nebo jiný kus nábytku, neboť opačný případ přináší vyslychanému určitou míru bezpečí a komfortu. O této poslední poučce ovšem můžeme relativně pochybovat, minimálně v tom rozsahu, že nebude použitelná ve všech případech. Tato situace, kdy bude vyslychaný sedět přímo proti vyslychajícímu, může být poměrně hodně náročná na psychiku a v mnoha případech může spíše narušit psychologický kontakt mezi vyslychajícím a vyslychaným, kdy vyslychaný může přejít spíše do obranného postoje. Stačí si představit, že by se člověk jako svědek do takové situace dostal, a i jen takové pomýšlení není úplně příjemné. Tento postup by bylo tedy vhodné zvažovat spíše u výsledků obviněných, a to i tak s úvahou, zda by to nemohlo výsledkovou situaci spíše znesnadnit.

Při výsledku je poté nutno hledět i na další faktory a specifika určitých vyslychaných subjektů, jako třeba v případě malých dětí, kde vedle zvláštních ustanovení zákona o výsledku dětí⁷⁴ bude třeba reagovat i na jejich křehkou psychiku a nevyslychat je v klasických výsledkových místnostech, ale spíše v místnostech zvláštně upravených, které na dětskou psychiku působí kladně, například tím, že je vymalovaná pozitivními barvami, že jsou v ní hračky a podobně.

Ačkoliv výslech bude většinou probíhat v k tomu určených výsledkových místnostech, je možné v určitých odůvodněných případech přistoupit k provedení **výslehu na jiném místě**. To má význam zejména z toho pohledu, že výslech probíhající ve výsledkové místnosti znamená psychologickou výhodu pro vyslychajícího (k čemuž se přiklání také *Sterling*⁷⁵), ale může se vyskytnout případ, kdy bude viditelná převaha vyslychajícího nad vyslychaným nevhodná, či kdy bude nevhodný samotný výslech ve výsledkové místnosti vzhledem k prostředí samotnému.⁷⁶ Můžeme například předpokládat, že poškozený, který chce

⁷⁴ § 102 TR

⁷⁵ STERLING, David L. Police Interrogation and the psychology of confession. *Journal of Public Law* [online]. 1965, 14(1), s. 38 [cit. 2018-06-19]. Dostupné z: Heinonline

⁷⁶ TIPLICA, Mircea. *Kriminalistická taktika*. 2. upr. vyd. Praha: Policejní akademie, 1999. s. 66-67. ISBN 80-7251-007-x.

vypovídat pravdu, ale vzhledem ke stresu, který má vzhledem k tomu, co proběhlo, a k situaci, ve které se nachází, se bude cítit lépe v prostředí, které důvěrně zná. To mu může pomoci daleko lépe vypovídat o tom, co zažil, kdy naopak jeho stres by mohl být umocněn tím, že by musel vypovídat v neznámém prostředí. Naopak pro výslech obviněného můžeme předpokládat, že bude spíše třeba, aby měl určitou psychologickou výhodu vyslychající, a nepřipustit, aby byla neochota obviněného vypovídat umocněná ještě tím, že má výhodu, jak se říká, „domácího hřiště“. O výslechu na jiných (než výše uvedených) místech bychom mohli teoreticky uvažovat v případech, kdy by se tak mohlo docílit nějakého příznivého vlivu na vyslychaného. Mohlo by se tak jednat o pomoc vyslychanému v případě, že si nemůže vzpomenout na nějaké okolnosti, kdy mu místo činu může pomoci při vybavení si detailů v situaci, kdy jednoduché předložení fotek není dostačující. Nebo výslech osoby, která nechce vypovídat, z toho důvodu, že přítomnost na místě činu může mít vliv na svědomí vyslychaného a přimět ho vypovídat pravdu. Vždy bude ale nutné respektovat nepřipustnost sugesce a další zákonné požadavky a zamyslet se, zda přítomnost na jiném místě nemůže mít právě sugestivní, nebo některý jiný nechtěný vliv. Nakonec je nutné si uvědomit, že výslech na jakémkoliv jiném místě než v místnosti k tomu určené bude pro vyslychajícího nevýhodou ať už z výše uvedeného psychologického hlediska, nebo vzhledem k reálným a technickým komplikacím, které může takový výslech nést.⁷⁷

2.1.3 Způsob chování vyslychajícího

Správný způsob chování vyslychajícího je nezbytným požadavkem pro to, aby byl výslech veden k úspěšnému konci. Základní požadavky, jak by měl vyslychající postupovat a jak se chovat, uvádí zákon, který stanovuje zejména nutnost, aby některé úkony, jako ověření totožnosti, zjištění poměrů vyslychaného a další, vůbec proběhly, a to ve správné fázi výslechu.

Další, spíše už teoretické poznatky, poté vyjmenovává kriminalistická nauka, kdy například *Tiplica*⁷⁸ uvádí, že je třeba, aby vyslychající byl osoba silná a důvěru vzbuzující, zároveň přikládá důraz na to, že se nesmí nechat strhnout vyslychaným k afektu. Podobně i

⁷⁷ DIENSTEIN, William. *Technics for the crime investigator* [online]. Springfield, Illinois: Charles C. Thomas, 1952, s. 100. [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: Heinonline.

⁷⁸ TIPLICA, Mircea, cit. dílo, s. 70.

Němec⁷⁹ přikládá význam korektnímu tónu vyslychajícího, projevení empatie a starosti, objektivnosti a nestrannosti. Dle Strause⁸⁰ je nutné taktní, slušné, ale odměřené jednání a vystupování, využití empatie, uplatnění principu pohostinnosti a prvků psychologického působení jako formy přesvědčování k ovlivnění postoje vyslychaného. Veškeré tyto poučky dávají jasný obraz toho, jak by měla vyslychající osoba působit. Jen pevná osoba, která ale působí vůči vyslychanému vstřícně, dokáže zvládnout situaci výslechu tak, že k ní vyslychaný bude mít respekt, že se iniciativa nepřesune na vyslychaného a že dokáže navázat pozitivní kontakt s vyslychaným. Mohli bychom si to představit jako chůzi na ostří nože, kdy na jedné straně je přílišná odměřenost až drsnost vedení výslechu a na druhé straně přílišná měkkost. Jen vyvážením těchto dvou hledisek se může dostat vyslychající do správné pozice, kdy bude mít největší šanci na úspěšné vedení výslechu. Podobně o tom píše i Tiplica⁸¹, který varuje před tím, aby se vyslychající choval přehnaně důvěrně, vyjadřoval se v žargonu, varuje před netrpělivostí, nervozitou nebo lhostejností.

V zahraniční literatuře se tomuto tématu věnuje například Diestein⁸², který zmiňuje, že vyslychající musí mít na mysli riziko plynoucí z psaní si poznámek, jelikož to může mít negativní vliv na postoj vyslychaného. Podle tohoto autora je zde vysoká pravděpodobnost, že bude vyslychaný nervózní a že mu nebude příjemné, když uvidí, jak si vyslychající zapisuje jeho slova, či když ho zkrátka uvidí činit si poznámky. K tomu, aby s tím vyslychající mohl začít, je třeba, aby byl nejprve mezi ním a osobou vyslychanou navázán psychologický kontakt a aby tato osoba měla pocit, že k tomu dala sama souhlas. Dále je podle tohoto autora důležité, aby byla vyslychající osoba mimo jiné bez předsudků, byla dobrým hercem, nepřeceňovala se, nepůsobila vůči vyslychanému blahosklonně, dokázala zachovat vřelý tón tam, kde je to třeba, dokázala ovládat své chování a působila sebevědomě.

Inbau a Reid⁸³ mimo již výše uvedené poznatky dále uvádějí, že je vhodné, aby vyslychající působil jako člověk, který chce poznat pravdu místo toho, aby působil dojmem, že chce získat doznání. Zmiňují také, že by vyslychající měl pečlivě volit slova a zamyslet se nad psychologickým dopadem určitých výrazů, kdy například místo slov „zabít“, „ukrást“ a

⁷⁹ NĚMEC, Miroslav, cit. dílo, s. 32.

⁸⁰ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 116-117. ISBN 978-80-7380-095-6.

⁸¹ TIPLICA, Mircea, cit. dílo, s. 70

⁸² DIENSTEIN, William, cit. dílo, s. 101-103.

⁸³ INBAU, Fred E. a John E. REID. *Lie Detection and Criminal Interrogation* [online]. 3rd ed. Baltimore: The Williams and Wilkins Company, 1953, s. 148-149. [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: Heinonline.

„přiznat se ke spáchání“ je vhodnější volit slova „zastřelit“, „vzít“ a „říci pravdu“.

Nakonec *Horowitz*⁸⁴ vyzdvihuje zejména trpělivost, sebekontrolu a umění přizpůsobit se okolnostem, což jsou vlastnosti, které vyslychající musí nutně mít. Také je třeba nedat vyslychanému možnost, aby mohl pochybovat o osobě vyslychajícího. To by se mohlo stát v případě, kdy vyslychaný například vycítí nevraživost vyslychajícího, nebo zjistí, že se ho vyslychající pokoušel nějak nevhodně ovlivňovat (momentálně nehledě na legálnost). V takovém případě by byl s vyslychaným problémem dále kooperovat.

Pro vyslychajícího je tedy nutné dobře poznat osobu vyslychaného a na základě toho, za použití výše uvedených poznatků, uzpůsobit své chování tak, aby vedl výslech ke zdárnému konci. Vzhledem k množství těchto poznatků musí být vyslychající osobou, která se dokáže dokonale ovládnout a skutečně být tak trochu hercem.

2.1.4 Forma seznámení vyslychaného s jeho procesním postavením

Vhodnou formou seznámení vyslychaného s jeho procesním postavením rozumíme jeho seznámení s právy a povinnostmi, které se váží k výslechu, seznámení s předmětem takového výslechu a vysvětlení všeho, co je třeba. Dle *Strause*⁸⁵ můžeme rozlišovat mezi **úřední** a **občanskou** formou takového seznámení, kdy se úřední formou rozumí formální způsob seznámení vyslychaného s potřebnými informacemi a občanskou formou způsob méně formální, více uvolněný. Podobně rozděluje i *Němec*⁸⁶ dva různé přístupy takového seznámení pro dvě různé situace, kdy radí použít přísný tón u osob, u kterých je předpokládáno lhaní a naopak mírnost a porozumění u osob, kde můžeme očekávat hladký průběh výslechu. S těmito pohledy se dá lehce ztotožnit. Lze si představit, že při výslechu osoby, která má předpoklady k tomu bezproblémově vypovídat, může toto její rozhodnutí utvrdit, že bude poučena vyslychajícím vstřícně, mile a za použití empatie, a naopak přehnaná tvrdost a strohost může vést u vyslychané osoby k tomu, že zaujme negativní postoj k vyslychajícímu a výslechu obecně a bude poté velice těžké přesvědčit ji k tomu, aby pravdivě vypověděla vše, co ví. U osoby, která se vši pravděpodobností vypovídat nebude,

⁸⁴ HOROWITZ, Milton J. More Psychology of Interrogation. GERBER, Samuel R. a Oliver SCHROEDER. *Criminal Investigation and Interrogation* [online]. Cincinnati: The W. H. Anderson Company, 1962, s. 285. [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: HeinOnline.

⁸⁵ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 116.

⁸⁶ NĚMEC, Miroslav, cit. dílo, s. 33.

nebo bude vypovídat nepravdivě, lze očekávat, že přehnaně vstřícný a milý postoj bude moci vést k tomu, že si bude vypovídající osoba připadat až moc pohodlně, nebude cítit, že jí z nepravdivé výpovědi budou moci vzniknout nějaké negativní následky, a bude ji dále těžké jinými postupy přimět k pravdivému vypovídání. Vzhledem k tomu, že seznámení vyslychaného s jeho procesním postavením přichází na řadu jako první, je jisté, že bude těchto prvních pár minut hrát roli při celém následujícím výslechu a od toho, jak vyslychající na vyslychaného zapůsobí, se bude odvíjet celý zbytek interakce mezi nimi.

2.1.5 Poznání osobnosti vyslychaného

Poznání osobnosti vyslychaného má souvislost se všemi výše uvedenými způsoby formování psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným a je jejich nezbytnou součástí. Na tom, do jaké míry je vyslychající schopen poznat osobnost vyslychaného, závisí úspěch celého výslechu, nebo minimálně jeho náročnost. Díky tomu, že vyslychající dobře pozná osobnost vyslychaného, je schopen zvolit nejvhodnější techniku a postup a tím dosáhnout zdárného cíle výslechu.⁸⁷

Můžeme předpokládat, že takovéto poznání osobnosti bude spočívat zejména na důkladné přípravě k výslechu a obstarání si co nejvíce informací o vyslychané osobě a dále na osobním zhodnocení této osoby v úvodním stádiu výslechu, kdy zejména toto zhodnocení bude mít předpoklad, že by vyslychající měl být dostatečně zkušený, aby si z chování vyslychaného mohl vyvodit poznatky, které poté bude moci využít. Vyslychající potřebuje přijít na motivaci vyslychané osoby, zda chce vypovídat pravdu, zda v ní probíhá nějaký emocionální proces a další potencionální faktory, které mohou být využitelné pro zvolení správného postupu výslechu.

Do jisté míry tedy můžeme říci, že poznání osobnosti vyslychaného je kontinuálním procesem, kdy značná jeho část probíhá před samotným výslechem a v určitém rozsahu i v jeho průběhu. Vyslychající by si nikdy neměl být natolik jistý tím, co zjistil v přípravě na výslech, že by poté nereagoval na projevy vyslychaného, které dokazují, že zjištění vyslychajícího byla nesprávná. Vyslychající by měl být schopen reagovat na nová zjištění a být srozuměn s tím, že jakkoliv si může být jist svou teorií o vyslychaném, tak je možné, že se

⁸⁷ INBAU, Fred E. a John E. REID, cit. dílo, s. 150.

zmýlil, a být schopen svůj postup aktualizovat na základě informací a poznatků, které se projeví během výslechu.

Mezi těchto pět základních způsobů formování psychologického kontaktu řadí ještě jednotliví autoři některé další poznatky, na které je třeba při výslechu hledět. *Němec*⁸⁸ například varuje před navazováním kontaktu pomocí nereálných slibů a doporučuje spíše se snažit pochopit myšlení a city vyslychaného a tak na něj působit. Je pochopitelné, že takovéto nereálné sliby, kromě toho, že mohou být přijímány jako nemorální, by mohla vyslychaná osoba snadno odhalit a díky tomu zaujmout obranné stanovisko a dále při výslechu již nespolupracovat. *Straus*⁸⁹ dále připomíná, že je pro vyslychajícího nutné poznat i osobnost svou a to, jak bude působit na vyslychaného. Toto se sice vyskytuje již v analytické části přípravy výslechu, ale je na místě zmínit důležitost tohoto poznání ještě jednou. To, jak bude vyslychající na vyslychaného působit, je pro průběh výslechu naprosto zásadní. V analytické části přípravy výslechu jde o všechny věci, které se pojí k výslechu od analýzy postojů, psychiky a znalostí vyslychajícího a tak dále. V propojení s formováním psychického kontaktu s vyslychaným musí vyslychající zejména zhodnotit to, jak působí jeho osoba navenek, musí si být jistý tím, že dokáže ovládat své chování i při neočekávaných situacích a že dokáže zachovat klid a působit tak, jak se jeví vhodné vůči konkrétní osobě vyslychaného.

2.2 Analýza výpovědi v průběhu výslechu

Analýza výpovědi v průběhu výslechu je vedle formování kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným druhým základním taktickým postupem, který se uplatňuje při každém výslechu, v celém jeho průběhu od samotného počátku úvodního stádia až po ukončení dialogu, a to s cílem ověřit hodnověrnost a úplnost výpovědi.⁹⁰ Tento postup je, jak uvádí *Protivínský*⁹¹, postaven zejména na principech formální logiky a učení obecné i forenzní psychologie. Tato analýza není analýzou trestněprocesní, ale kriminalistickou, kdy jejím cílem je zjištění nejen trestněprávně relevantních skutečností, ale hlavně také zjištění způsobilosti

⁸⁸ NĚMEC, Miroslav, cit. dílo, s. 33.

⁸⁹ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 116.

⁹⁰ TIPLICA, Mircea. *Doplňková skripta z kriminalistiky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997. s. 129. ISBN 80-85981-43-2.

⁹¹ PROTIVÍNSKÝ, M., V. PRERAD a J. HEŘMÁNEK. *Taktika výslechu*. Praha: Univerzita Karlova, 1973, s. 31.

vyslýchaného správně vnímat, informace v paměti uchovat a správně je poté reprodukovat.

Důvody provedení analýzy výpovědi v průběhu výslechu a následné přínosy takovéto analýzy můžeme dle *Konráda*⁹² shrnout na možnosti:

- **seznámení se s podmínkami** vzniku rozhodné události, s podmínkami vnímání a celkovým psychickým stavem vyslýchané osoby, který mohl mít vliv na samotné vnímání informací, uchování a jejich následnou reprodukci,
- zjištění **rozporů ve výpovědi** samé a rozporů s ostatními důkazy,
- zjištění **neúplnosti** výpovědi,
- odhalení informací uváděných vyslýchanou osobou, **které jí neměly nebo nemohly být známé**,
- učinění závěru, **zda vyslýchaná osoba chce nebo nechce podat pravdivou výpověď** a
- **zvolení adekvátního taktického postupu** pro další stádium výslechu za účelem získání věrohodné výpovědi.

Tento taktický postup je, jak píše *Protivínský*⁹³, logicky úzce spojen se zbylými taktickými postupy výslechu, které je možné fakultativně použít. V případě, že vypovídající osoba má problémy s vybavením si vzpomínek, nebo nechce vůbec vypovídat, je vhodné aplikovat různé taktické postupy, ke kterým se dostanu dále v této práci, a pomoci jí s vybavením si zdánlivě zapomenutého nebo překonat její vůli vypovídat lživě. Nelze ovšem moc dobře očekávat, že si vypovídající osoba nebude moci vzpomenout absolutně na nic, či že bude vypovídat o všem, i o maličkostech, lživě. Je nutné analyzovat celou výpověď vždy podle konkrétní situace, jednotlivé postupy uplatňovat podle potřeby, spíše než dle předem dané osnovy, a to i s použitím dalších poznatků kriminalistiky, které se pojí k výslechové situaci. Dále je ale v návaznosti na výše uvedené nutné zdůraznit opět i charakter analýzy výpovědi jako procesu, který prostupuje celý výslech. I v případě, kdy si myslíme, že se vypovídající osoba rozhodla vypovídat pravdivě, nebo že si vzpomněla, nezapomínat i takto

⁹² KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. s. 14. ISBN 978-80-7251-294-2.

⁹³ PROTIVÍNSKÝ, M., V. PRERAD a J. HEŘMÁNEK. *Taktika výslechu*. Praha: Univerzita Karlova, 1973, s. 31.

nově získané informace podrobit opětovně analýze, jelikož i ony mohou být zatíženy nějakou vzpomínkovou chybou, případně mohou být stále lži.

Aby mohla být tato analýza během výslechu použita, je nutné, aby vyslychající od vyslychaného **zjistil všechny podrobnosti k předmětné události**, které jsou mu známy, a zároveň **kde je vnímal a kdo tyto informace může potvrdit**. Následné hodnocení výpovědi se poté provádí třemi základními způsoby, a to **srovnáním údajů ve výpovědi s ostatními důkazy, prověřením vnitřní shody údajů ve výpovědi** a popřípadě **vyjasněním dalších, pro konkrétní případ důležitých, okolností**.⁹⁴

2.2.1 Srovnání údajů ve výpovědi s ostatními důkazy

Jakmile se při srovnání údajů ve výpovědi s ostatními důkazy objeví nějaké rozpory, nemusí to rovnou znamenat, že vypovídající osoba úmyslně nevípovídá pravdivě. *Němec*⁹⁵, *Protivínský*⁹⁶ nebo *Straus*⁹⁷ rozlišují dvě základní situace, a to **případy, kdy je paměť takovéto osoby deformovaná, a případy, kdy osoba lže**. Důvody, které mohly vést k deformaci paměti, jsou popsány v kapitole Výslech z pohledu psychologie. Takovýto důvod je nicméně třeba nalézt a poté použít některý z postupů, které mohou pomoci vyslychané osobě s vybavením zdánlivě zapomenutého. V případě lživé výpovědi je třeba, podobně jako u zdánlivě zapomenutého, najít motivaci, která osobu k lživé výpovědi přiměla, a poté opětovně použít některý z taktických postupů směřujících k překonání jeho orientace takto vypovídat. To, že je výpověď lživá, lze dovést dle *Protivínského*⁹⁸ zejména ve třech případech a to když:

- Osoba vypovídá některé skutečnosti, jejichž opak byl ale již dostatečně bezpečně prokázán jinými důkazy.
- Osoba vypovídá neúplně, případně se odchyluje, ačkoliv bylo dokázáno, že podmínky vnímání nemohly vjem negativně ovlivnit.

⁹⁴ NĚMEC, Miroslav, cit. dílo, s. 33.

⁹⁵ tamtéž, s. 33.

⁹⁶ PROTIVÍNSKÝ, M., V. PRERAD a J. HEŘMÁNEK, cit. dílo, s. 32.

⁹⁷ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 117.

⁹⁸ PROTIVÍNSKÝ, M., V. PRERAD a J. HEŘMÁNEK, cit. dílo, s. 45.

- Osoba se odvolává na špatnou paměť či zapomnění, ačkoliv je podle jiných důkazů jisté, že tomu tak není, například tím, že je dokázáno, že o tom, co se stalo, už tato osoba vyprávěla jiným lidem při jiné příležitosti.

2.2.2 Prověření vnitřní shody údajů ve výpovědi

Prověření vnitřní shody údajů ve výpovědi je druhým způsobem hodnocení hodnověrnosti. V případě, že se během výpovědi objeví neshody, ale vyslýchaný rozhodně informace vnímal za ztížených podmínek, nepříznivých psychologických podmínek nebo od vnímání těchto informací uplynulo více času, dá se předpokládat, že tyto neshody nejsou vyvolány úmyslem lhát, ale spíše plynou z těchto okolností. Vyslýchající v tomto případě bude moci uvažovat o použití zvláštních taktických postupů, které mohou tyto neshody odstranit, tedy pomoci si vzpomenout či pouze ujasnit, co tato osoba skutečně vnímala. V případě, že ale podmínky vnímání ztíženy nebyly, rozpory ve výpovědi jsou zásadního rázu, či je jich podezřeale mnoho, můžeme předpokládat, že dotyčná osoba vypovídá úmyslně lživě. V podobném duchu se vyjadřuje i *Protivínský*⁹⁹, který tvrdí, že podstatné rozpory ve výpovědích jsou zjevným znakem lživé výpovědi, případně *Němec*¹⁰⁰, který ještě rozvádí, že lživá výpověď vyplývá z podstatných rozporů ohledně stejných okolností či podstatných rozporů s výpovědí dřívější. Tito autoři dále uvádějí, že vyslychaní, kteří při výpovědi lžou, často nepromyslí celý řetězec událostí, což má za následek vznik právě takovýchto rozporů. a to díky tomu, že si vyslýchaný často nevzpomene na detaily, které uváděl již dříve, a když si je následně uvědomí, začne tuto výpověď často náhle měnit.

2.2.3 Vyjasnění dalších, pro konkrétní případ důležitých, okolností

Vyjasnění dalších, pro konkrétní případ důležitých, okolností, je posledním z hlavních způsobů hodnocení hodnověrnosti výpovědi. Těmito okolnostmi rozumí kriminalistická nauka, příkladem *Straus*¹⁰¹ nebo *Protivínský*¹⁰², zejména to, zda vůbec mohla vypovídající osoba v rozhodný okamžik vnímat skutečnosti a informace, ohledně kterých je vyslychána,

⁹⁹ tamtéž, s. 46.

¹⁰⁰ NĚMEC, Miroslav, cit. dílo, s. 33-34.

¹⁰¹ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 117.

¹⁰² PROTIVÍNSKÝ, M., V. PRERAD a J. HEŘMÁNEK, cit. dílo, s. 46.

mohla-li vůbec znát takovéto skutečnosti a další. Tento způsob hodnocení výpovědi je bezpochyby účinným vodítkem pro zjištění lži a to v případech, kdy osoba tvrdí nějakou skutečnost, kterou na základě okolností, které panovaly v rozhodný okamžik, vůbec nemohla vnímat. Jako příklad bychom mohli uvést třeba výpověď osoby, která říká, že viděla sto metrů před sebou proběhnout krádež a že bezpečně poznala pachatele. Ovšem na základě okolností, které panovaly, tedy že tato krádež proběhla sto metrů od této osoby, že bylo deset hodin večer, v okolí nebyly žádné pouliční lampy a byla tma, můžeme zcela oprávněně pochybovat o hodnověrnosti takovéto výpovědi.

2.2.4 Posouzení věrohodnosti výpovědi

Dobrym postupem, jak analyzovat výpověď a odhalit lež, je ohodnocení věrohodnosti výpovědi. Tento postup již není jedním ze základních způsobů analýzy výpovědi, ale spíše specifickou metodou vypracovanou forenzními psychology. Je to poměrně obsáhlé a složité psychologické téma, a tak v této práci vzhledem k omezenému rozsahu popíšu pouze základní přehled a zákonitosti, které se k němu pojí.

Hodnocení věrohodnosti výpovědi můžeme rozdělovat na dvě základní oblasti, kterými jsou **obecná a speciální věrohodnost**. Obecnou věrohodností rozumíme komplexní psychologické ohodnocení osoby, nakolik je pravděpodobné, že bude lhát, případně jestli často v normálním životě lže, či zda má tendenci mluvit stále pravdu. Toto ohodnocení se provádí zejména posouzením vnímání osoby, jejích duševních pochodů, rozumových a paměťových schopností, psychopatologických rysů a dalších. Speciální věrohodností je poté vyhodnocení samotného obsahu výpovědi, tedy vyhledání konkrétních znaků ve výpovědi, které mohou nasvědčovat tomu, že je výpověď vymyšlená, nebo naopak pravdivá.¹⁰³ Tyto dvě oblasti spolu úzce souvisejí, ale nemusí si vždy naprosto odpovídat, neboť i častý lhář může podat pravdivou výpověď a naopak. Dále se budu zabývat pouze speciální věrohodností výpovědi, neboť posouzení obecné věrohodnosti je více psychologická a praktická záležitost oproti speciální věrohodnosti, která jde pro účely této práce lépe shrnout v jednotlivých poznátcích.

Posouzení speciální věrohodnosti můžeme rozdělit na dvě hlavní kategorie, a to

¹⁰³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. s. 232-234. ISBN 80-85858-70-3.

posouzení verbální a nonverbální části výpovědi. Při posuzování verbální části se zaměřujeme hlavně na samotný obsah výpovědi a na způsob, jakým byla tato výpověď sdělována – což jsou verbální kritéria hodnocení, v nonverbální části probíhá zaměření na doprovodné nonverbální chování a psychofyzilogické jevy – což jsou nonverbální kritéria hodnocení.¹⁰⁴

Mezi verbální kritéria hodnocení můžeme dle Čírtkové¹⁰⁵ zařadit zejména:

- **Detaily.** Čím více specifických detailů vyslychaná osoba sdělí, tím více lze předpokládat, že vypovídá pravdivě. Zejména se to týká pachů a zvuků, které se ve živých výpovědích vyskytují jen vzácně.
- **Komplikace.** V případě že osoba líčí ve své výpovědi nějaké komplikace, které se pojí k průběhu rozhodné situace, lze očekávat, že vypovídá pravdivě.
- **Individuálnost.** Jinými slovy originalita, kdy jsou ve výpovědi zmiňovány takové jedinečné momenty, že lze předpokládat, že by si je nikdo nedokázal vymyslet.
- **Nepochopení děje.** Lze očekávat, že to bude spíše pravdivě vypovídající osoba, která nepochopila některou část děje, o němž vypovídá. V případě, kdy si osoba něco vymyslí a potřebuje o tom vyslychajícího přesvědčit, nelze předpokládat, že vymyslí něco, co sama nedokáže pochopit.
- **Asociace.** Asociace dokáží připomenout pouze skutečné situace. Jakmile osoba vypovídá o některé situaci, která jí něco asociovala, lze předpokládat, že vypovídá pravdivě.
- **Konstantnost.** Pravdivé výpovědi nasvědčuje to, že jádro události, o níž osoba vypovídá, zůstává stále stejné, kdežto detaily se mohou měnit. Nelze správně očekávat, že si osoba bude do nejmenších detailů stále pamatovat vše přesně tak, jak se událo. Kdyby tomu tak bylo, šlo by uvažovat o nacvičené výpovědi.
- **Rozšiřování výpovědi.** Podobně jako jsem psal o bod výše, absolutní konstantnost výpovědi může být spíš známkou lži než pravdy. Rozšiřování o

¹⁰⁴ tamtéž, s. 234.

¹⁰⁵ tamtéž, s. 235-239.

nepodstatné detaily může být často přirozené. Zejména tak bude díky tomu, že si vypovídající nemusí pamatovat, co řekl u předchozích výslechů, nebo že si vzpomněl na něco více a podobně.

Dále můžeme ve výpovědích nalézt **příznaky fantazie a lži**, kterými jsou:

- **Příznaky zadržování informací.** To se může projevovat tak, že vyslychaná osoba:
 - Odmítá sdělit cokoliv k jádru události, případně říká, že si nevzpomíná, ačkoliv detaily této události bezpečně sdělit dokáže.
 - Vypustí, případně si rozmyslí tu část výpovědi, která byla kvalifikována jako rozporuplná nebo odporující již zjištěným informacím, aniž by poskytla náhradní verzi.
 - Utíká od podstatných otázek, zamlžuje, případně chytá za slovo vyslychajícího.
 - Klade otázky vyslychajícímu.
 - Poskytuje pouze vágní, nepřesné informace.
- **Příznaky servilnosti k vyslychajícímu.** Vyslychaná osoba tak zveličuje svou bezbrannost a nevědomost, případně může lichotit vyslychajícímu.
- **Freudovské signály.** To se může projevovat jako přeřeknutí, které je způsobeno tím, že osoba nezvládá lhát. Takto se může vyslychaná osoba přeřeknout, tím říci pravdu, ale následně se okamžitě opravit.
- **Přehnaná akurátnost až přidržlost vystupování.** Takto se může lhář ve výpovědi často odchylovat k extrémům a být až přehnaně servilní, nebo případně až útočný.
- **Stereotypní opakovaná sdělení bez jakýchkoliv změn v drobných detailech.** Podobně jako je psáno výše, přehnaná konstantnost je spíše příznakem lži.

Nonverbální kritéria hodnocení výpovědi se dle Čírtkové¹⁰⁶ objevují zejména při důkladném zkoumání chování vyslychaného, jeho gestiky, mimiky a dalších složek nonverbální komunikace. V souvislosti s tímto uvádí výše uvedená autorka varování, se kterým se nemůžu jinak než ztotožnit, že nesprávné využití poznatků o nonverbální komunikaci dokáže přivodit více problémů nežli výhod. To z toho důvodu, že nonverbální signály jsou víceznačné a často se nemusí vztahovat k samotnému výsledku. K tomu, aby se daly poznatky o nonverbální komunikaci využít, musí být ideálně porovnávány vůči samotnému obsahu výpovědi, kdy se nelze spolehnout na jeden jediný signál, ale vždy je jich pro jistotu potřeba více. Dále je také vhodné, zejména u složitějších výsledků, využít záznamové techniky a výslech nahrát. Nonverbální signály je poté možné zkoumat i po skončení samotného výsledku, což může být vhodné na základě toho, že některé z nich mohou být tak krátké či nepatrné, že je při výsledku téměř nemožné je zachytit. Zkoumání nonverbálních signálů ze záznamu má navíc tu výhodu, že záznam může zkoumat i více znalců najednou.¹⁰⁷

Zároveň můžeme zmínit i to, že často nemusí jít z nonverbálního signálu vyčíst, zda vyslychaná osoba lže, nebo mluví pravdu. Signály, jak jsem psal výše, jsou víceznačné. Často mohou poukázat pouze na to, zda se nachází vyslychaná osoba v psychické pohodě, nebo nepohodě, což můžeme vyvodit například z publikace Navarry¹⁰⁸, kde většina signálů, o nichž jednotlivě píše, ukazuje spíše na to, v jakém psychickém rozpoložení se dotyčná osoba nachází. To zvláště v korespondenci s tím, o čem se zrovna vede výslech, může přinést vyslychajícímu cenné informace. Například může být celou dobu vyslychaná osoba klidná, ale v okamžiku, zmínky o jeho alibi (aniž by ho rozporoval) začne tato osoba projevovat známky neklidu. Z toho lze usoudit, že ke svému alibi nemá klidný a jasný psychický vztah.

Závěrem je ještě nutné zdůraznit, že veškeré tyto poznatky o věrohodnosti lži nelze dost dobře využívat jednotlivě a mimo kontext. Pro odhalení lži je vždy třeba více vodítek, které ukazují na to, že dotyčná osoba pravděpodobně lže, podložených například ještě podezřelými nonverbálními signály. Zároveň je nutno upozornit na problematiku nervozity vypovídající osoby a obratného lháře. To, že je osoba u výsledku nervózní a projevuje známky

¹⁰⁶ tamtéž, s. 239.

¹⁰⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Neverbální komunikace ve výslechové praxi. *Kriminalistika*. 1993, 26(4), s. 333-334.

¹⁰⁸ NAVARRO, Joe a Marvin KARLINS. *Jak prokouknout druhé lidi: příručka bývalého experta FBI*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3350-0.

lhaní, může pocházet pouze z toho, že je u výslechu poprvé a že řeší ještě nějaké problémy nad rámec výslechu. Naopak zkušený recidivista nebo člověk, který má výslechy dobře nastudované a dokáže ovládnout své tělesné projevy, může u výslechu působit bezchybně, tvářit se klidně a přitom lhát.¹⁰⁹ Je tedy vždy třeba posuzovat jednotlivé signály značící lež opatrně a individuálně, nespoléhat se pouze na tento postup a vždy ho používat především v souvislosti s ostatními taktikami výslechu.

2.3 Pomoc při vybavování si zdánlivě zapomenutého

Poskytování pomoci vyslýchanému při vybavování si zdánlivě zapomenutého je, jak jsem uváděl výše, prvním ze základních postupů, které se nepoužívají při každém výslechu. Je využíván pouze v případech, kdy má vyslýchaná osoba problémy vzpomenout si na některé skutečnosti, když má vzpomínky zkreslené či jinak deformované. Poskytování takovéto pomoci, jak píše *Straus*¹¹⁰, lze očekávat spíše u svědků, samozřejmě s předpokladem, že jsou jako svědci vyslýchaní osoby v konkrétním případě nevinné. Takovéto osoby budou mít často k rozhodným skutečnostem jiný vztah než vyslychaní pachatelé, kteří si vlastní skutek budou ve většině případů pamatovat a spíše o něm nebudou chtít vypovídat, ačkoliv si ho velice dobře pamatují. Právě svědci mohou mít často paměť ovlivněnou některým z faktorů, které jsou popsány výše v této práci. Jejich paměť může být ovlivněna traumatickým zážitkem, nepříznivými podmínkami vnímání a dalšími. Výše uvedené samozřejmě nebude platit v naprosté většině případů. Může se nalézt i pachatel, který spáchal skutek ať už z nedbalosti, nebo pod vlivem návykových látek, může takového činu litovat, bude chtít vypovídat, ale nebude si moci na některé okolnosti vzpomenout. Samozřejmě i v jeho případě půjde poskytnout pomoc při vybavení si zdánlivě zapomenutého. *Straus*¹¹¹ poté jako další příklad toho, kdy si pachatel nemůže vzpomenout na některý skutek, uvádí ještě případ sériového páčání zločinů, kdy se dá předpokládat, že si pachatel skutečně nevzpomene na pár jednotlivých dílčích útoků.

Kriminalistická teorie vypracovala různé způsoby, které má vyslychající možnost použít a které mají potenciál pomoci vyslýchanému vybavit si zdánlivě zapomenuté. Tyto

¹⁰⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. s. 240. ISBN 80-85858-70-3.

¹¹⁰ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 119. ISBN 978-80-7380-095-6.

¹¹¹ tamtéž, s. 119.

způsoby jsou často postaveny na využití asociativních spojů¹¹², tedy různě propojených vzpomínek na základě času, místa či některých smyslových vjemů. Mezi takovéto způsoby můžeme řadit dle *Protivínského*¹¹³:

- **Snahu orientovat vyslýchaného na to, aby vypovídal v chronologickém sledu** a nepřeskakoval mezi různými událostmi v čase. Takto, když bude nejdříve vypovídat o tom, co rozhodné události předcházelo, poté popíše samotnou rozhodnou událost a nakonec to, co následovalo, má daleko větší šanci vzpomenout si na to, co vnímal a zapomněl. Stejně tak je možné vyslýchanou osobu vyzvat i k tomu, aby si připomněla některý den, který události předcházel, pokud byl pro tuto osobu výrazný, a od toho dne vzpomínat postupně i na další dny.
- **Nespěchat** na vyslýchaného a nechat ho vypovídat vlastním tempem, jelikož jakékoliv vyrušení může narušit vzpomínání a tím negativně ovlivnit i kvantitu informací, které budou výsledkem získány.
- **Doporučení vyslýchané osobě, aby vzpomínala na co nejvíce, byť nepatrných, detailů**, jelikož tyto detaily mohou této osobě připomenout některou větší skutečnost a tím jí pomoci i k následnému asociativnímu vzpomínání. *Protivínský*¹¹⁴ ještě v souvislosti s tímto píše, že vyslýchající vyslýchanému může připomenout nějaký detail, který souvisí s rozhodnou skutečností, na kterou si má vzpomenout. Je zde ale nutné zhodnotit i charakter toho, co vyslýchající připomíná ve vztahu k vyslýchanému a případu, a v případě, že by zde bylo riziko sugesce, tak nečinit.
- **Možnost využití asociace** na základě vztahu příčiny a následku, tedy doporučit vyslýchanému, aby se pokusil chápat rozhodnou skutečnost, kterou si nemůže vybavit, jako příčinu nějakého důsledku nebo důsledek nějaké příčiny.

¹¹² TIPLICA, Mircea. *Kriminalistická taktika*. 2. upr. vyd. Praha: Policejní akademie, 1999. s. 71. ISBN 80-7251-007-x.

¹¹³ PROTIVÍNSKÝ, M., V. PRERAD a J. HEŘMÁNEK. *Taktika výslechu*. Praha: Univerzita Karlova, 1973, s. 56-58.

¹¹⁴ tamtéž, s. 56.

- V případě, že je třeba, aby si vyslýchaný vzpomněl na časové rozložení nějakého děje, je možné mu **doporučit, aby posoudil a přemýšlel o každém jednotlivém momentu**, kdy výsledek takové myšlenkové operace může vytvořit obraz daného časového sledu.
- **Předložení pomocných materiálů**, kdy v případě, že si nemůže vyslýchaná osoba vzpomenout na nějaké jméno nebo příjmení, je možné jí dát do rukou telefonní seznam a nechat jí, ať si ho prohlídne, což jí může pomoci si takové jméno vybavit. Stejný princip platí i v případě zapomnění jména obce a půjčení atlasu a dalších o analogiích. Kromě toho je možné ještě doporučit vyslýchané osobě, aby si vzpomněla na nějakou situaci spojenou s osobou, na jejíž jméno si nemůže vzpomenout, na nějaký zážitek, který se s ní pojí, případně který se pojí s obcí, na jejíž jméno si nemůže vzpomenout. Takovéto asociace mohou často připomenout to, nač si vyslýchaná osoba nemůže vzpomenout. *Protivínský*¹¹⁵ dále zmiňuje i možnost přeřikání všech písmen v abecedě.
- Podobných asociativních spojů jako v předchozím bodě jde dále dle *Protivínského*¹¹⁶ využít i tak, že **můžeme vyslýchané osobě ukázat různé modely, fotografie, či jiné podobné věci**, díky kterým si může tato osoba připomenout nějakou skutečnost, případně vzpomenout na souvislosti. Těchto předmětů je ale potřeba vždy ukázat více, aby měla vyslýchaná osoba na výběr, nebyla nijak vyslychajícím ovlivněna a nehrozilo riziko sugesce.
- **Využití typu paměti, který u vyslýchané osoby převládá**. Takto třeba u osoby s motorickou pamětí je vhodné doporučit, aby si vzpomněla na nějaké určité pohyby, případně aby je sama zkusila zreprodukovat. Naopak u osoby s převládající emocionální pamětí bude mít daleko větší pravděpodobnost úspěchu doporučení vybavení si pocitů a prožitků, které v rozhodné chvíli vnímala. Tyto metody samozřejmě nejsou použitelné výlučně pro osoby s těmito typy paměti, neboť si jde představit, že rozhodná situace, ve které se ocitla osoba s kupříkladu emocionální pamětí, se vyznačovala některým

¹¹⁵ tamtéž, s. 57.

¹¹⁶ tamtéž, s. 57.

výrazným pohybem a zopakování tohoto pohybu i osobě bez motorického typu paměti může pomoci s rozpomenutím se na zbytek události.

- K těmto metodám připojuje *Konrád, Němec, Novotný*¹¹⁷ ještě možnost, která se používá v případě, že má vyslychaná osoba problémy vzpomenout si na věk, míry, barvy a další při popisu osob, ukázat takovéto osobě katalogy barev nebo vzorkovnice, případně ji požádat, aby se pokusila takovou osobu popsat relativně vůči vyslychajícímu, tedy zda byla vyšší nebo nižší, vypadala starší nebo mladší a tak dále.
- Jako poslední je možno se zmínit o rozporupných metodách jako hypnóza, narkoanalýza, chiromantie a dalších podobných, o kterých se zmiňuje například *Matiášek*¹¹⁸ nebo *Konrád, Němec a Novotný*¹¹⁹, ale jejichž použití v české kriminalistice tito autoři shodně vylučují s tím, že jsou buď nevědecké, nebo skrývají nebezpečí sugesce.

Nakonec je ale důležité upozornit právě na **sugestibilitu** vyslychané osoby. Veškeré výše popsané techniky a postupy je nutné využívat jen v mezích a způsobem, který bude v souladu s Trestním řádem a dalšími předpisy, tedy aniž by nabyly charakteru sugestivního ovlivňování. Takto bude tedy třeba napovědět nějaký detail skutečně až v případě, kdy si vyslychaná osoba nemůže vzpomenout vůbec na nic. Tento detail musí být spíše neutrální vzhledem k rozhodné skutečnosti, nesmí navádět přímo k nějakému výsledku. Při předkládání předmětů k nahlédnutí vždy dávat na výběr více nebo dávat k nahlédnutí jen různé seznamy, které obsahují více informací k výběru. K sugestibilitě je nutno přihlížet obzvláště pozorně při výslechu svědků, kteří mají vzpomínky skutečně neucelené a modifikované, neboť takoví svědci jsou nejvíce ovlivnitelní.¹²⁰

¹¹⁷ KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. s. 25. ISBN 978-80-7251-294-2.

¹¹⁸ MATIÁŠEK, Jan, Bohumil Bárta a Jaroslav Soukup. *Výslech a psychologie*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966. s. 153-158.

¹¹⁹ KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ, cit. dílo, s. 25.

¹²⁰ PROTIVÍNSKÝ, M., V. PRERAD a J. HEŘMÁNEK, cit. dílo, s. 58.

2.4 Působení na vyslýchaného, který vypovídá nepravdivě

Posledním ze základních taktických postupů výslechu je působení na vyslýchaného, který vypovídá nepravdivě, případně vypovídat odmítá. Tento postup se uplatňuje ve výslechové situaci, kdy vyslýchaná osoba může vypovídat pravdu, ale z nějakého důvodu nechce. Tyto situace jsou poměrně často situacemi konfliktními, kdy se touto problematikou zaobírá například *Novotný*¹²¹. Dá se předpokládat, že takovými osobami budou zejména osoby obviněné, ale nebude to platit absolutně, neboť neochota vypovídat se může objevit i u svědků, kteří mají nějaký poměr k obviněné osobě, ať už pozitivní, kdy se mohou pokusit krýt takovou osobu, nebo negativní, kde mohou přistoupit k falešnému obvinění, případně může neochota vypovídat vyplývat i z toho, že se vyslychajícím nepovedlo navázat psychologický kontakt s vyslychanou osobou.

Jediným způsobem působení na vyslýchaného, který kriminalistika, slovy *Strause*¹²², *Protivínského*¹²³ nebo *Tiplicy*¹²⁴, uvádí jako přípustný, je **přesvědčování o neúčelnosti a škodlivosti lži**. Takovéto přesvědčování probíhá nejen verbálně, ale i s použitím věcných a listinných důkazů. Při takovémto přesvědčování nesmí být použita žádná forma násilí, hrozeb či vydírání a působení na vyslýchaného musí probíhat výhradně přes jeho rozum, city a morálku. *Němec*¹²⁵ k těmto nepřipustným způsobům uvádí, že se nesmí vycházet jen z toho, že jsou tyto způsoby zakázané zákonem a neslučitelné s charakterem právního státu, ale i to, že se při jejich použití mohou objevit závažné omyly. Takto můžeme uvést i krajní příklad z lidské historie, a to konkrétně dob inkvizice, kdy se často lidi přiznávali pod nátlakem mučení, jen aby už jejich utrpení skončilo. Podobný přístup zastává i *Hess a Gladis*¹²⁶, kteří tvrdí, že nejlepší technikou, kterou lze dosáhnout doznání, je přesvědčování. Tito autoři vyjmenovávají několik způsobů, jak působit na vyslýchaného, které se z velké míry prolínají s postupy, které budu popisovat dále v této práci.

¹²¹ NOVOTNÝ, Vladimír. Konfliktní situace jako jeden z faktorů výslechové praxe. *Československá kriminalistika*, 1981, 14(3), s. 254.

¹²² STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 120. ISBN 978-80-7380-095-6.

¹²³ PROTIVÍNSKÝ, M., V. PRERAD a J. HEŘMÁNEK, cit. dílo, s. 62-63.

¹²⁴ TIPLICA, Mircea. *Kriminalistická taktika*. 2. upr. vyd. Praha: Policejní akademie, 1999. s. 71. ISBN 80-7251-007-x.

¹²⁵ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, 2003. s. 36. ISBN 80-7251-141-6.

¹²⁶ HESS, John E. a Stephen D. GLADIS. Benevolent Interrogation. *FBI Law Enforcement Bulletin* [online]. 1987, 56(7), s. 20-23 [cit. 2018-06-19]. Dostupné z: Heinonline

V současné kriminalistice se objevuje **několik základních postupů**, které se dají využít pro přesvědčení vyslychaného, kterými jsou dle *Strause*¹²⁷:

- odhalení, objasnění a odstranění příčin nepravdivé výpovědi,
- využití stavu emocionálního napětí,
- stimulace kladných vlastností vyslychaného,
- využití vnitřních rozporů ve výpovědi a rozporů s ostatními důkazy,
- argumentace nelogičností výpovědi,
- využití reflexivních úvah vyslychaného.

Vzhledem k tomu, že argumentaci nelogičností výpovědi většina autorů neuvádí jako samostatný postup a uvádí ji toliko pouze v souvislosti s ostatními postupy a obecným působením na vyslychaného, kdy mezi základními postupy ji uvádí pouze *Straus*¹²⁸, který nadto sám říká, že se tato argumentace nevyužívá samostatně, nýbrž pouze v kombinaci s ostatními postupy, nebudu ji dále uvádět jako samostatnou kategorii.

2.4.1 Odhalení, objasnění a odstranění příčin nepravdivé výpovědi

Odhalení, objasnění a odstranění příčin nepravdivé výpovědi je jeden z nejzákladnějších výše uvedených způsobů a vyslychající by k němu měl přistupovat u každého výsledku. U každé nepravdivé výpovědi se vyskytuje nějaký důvod, který tuto osobu k takové výpovědi motivuje, a je úkolem vyslychajícího odhalit, proč vyslychaná osoba k takovéto lži přistupuje, a pokusit se tomu předejít. Zejména v případě, kdy vyslychající zjistí nějakou motivaci k nepravdivé výpovědi ještě ve stádiu přípravy k výsledku, měl by se jí již v úvodní fázi výsledku pokusit předejít, neboť je daleko jednodušší lži předejít, nežli ji následně vyvracet.¹²⁹ Důvodů, proč může vyslychaná osoba přistupovat k nepravdivé výpovědi, je mnoho, ale nejčastěji můžeme předpovídat zejména snahu zakrýt kriminální činnost vlastní či blízké osoby, snahu očernit jinou osobu, ke které má negativní vztah, lhaní z důvodu

¹²⁷ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 120.

¹²⁸ tamtéž, s. 122.

¹²⁹ KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ, cit. dílo, s. 26.

nevhodného navázání kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným, ať už z důvodu nevhodného přístupu vyslychajícího nebo porušování práv vyslychaného, a další. Všechny tyto důvody můžeme rozdělit do tří hlavních kategorií, kdy se mohou objevovat lži s motivací prospět osobě podezřelé, neprospějí jí a lži, které nesouvisí prvoplánově s osobou podezřelého, ale váží se k nějaké jiné okolnosti. Všechny tyto důvody mohou mít původ ve strachu, v přátelství, v nepřátelství, v ziskuchtivosti, ve studu, v lítosti a podobně.¹³⁰ *Konrád, Němec a Novotný*¹³¹ k tomu ještě dodávají lež, která má původ v nízké kulturní a morální úrovni vyslychané osoby, a také to, že odstranění příčin nepravdivé výpovědi můžeme nejpravděpodobněji očekávat u nepříznivé procesní situace, lítosti, studu nebo strachu. Jestliže takto například při nepravdivé výpovědi vyslychající včas odhalí to, že byla způsobena strachem vyslychané osoby z odvety pachatele, může tuto osobu motivovat k pravdivé výpovědi tím, že jí nabídne možnost vypovídat s utajením totožnosti svědka.

S odhalením, objasněním a odstraněním příčin nepravdivé výpovědi blíže souvisí i **problematika nepravdivého sebeobviňování**, kterou můžeme zařadit pod výše uvedenou kategorii lži ve prospěch pachatele, ačkoliv vypovídající svědek může být takto motivován nejen díky přátelství s pachatelem. Mezi příčiny, které mohou způsobit nepravdivé sebeobviňování, řadí *Straus*¹³²:

- účelové jednání, kterým může být zejména ochrana jiných osob,
- motiv silných citů jako jsou láska, přátelství, příbuzenské vztahy, ochrana jiných osob na základě dohody mezi nimi,
- zejména mezi spolupachateli msta, nenávisť, žárlivost, chlubitost a snahu zlepšit svou současnou situaci,
- přiznání „bezdomovce“ ke krádeži, zejména před zimním obdobím,
- neinformovanost a omyl, zejména neznalost právních předpisů,
- sugesci a sugestibilitu, tedy přiznání se pod nátlakem,
- psychické poruchy.

¹³⁰ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 121.

¹³¹ KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ, cit. dílo, s. 26-27.

¹³² STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 121.

Je tedy důležité, aby vyslychající využil výše uvedeného a pokusil se odhalit, co může vyslychanou osobu motivovat k nepravdivé výpovědi. Při správném použití tohoto postupu můžeme odhalit takovou lež již v brzké fázi výslechu a vyhnout se jejímu následnému obtížnému vyvracení a použití dalších taktických postupů využívaných k psychologickému působení na lživě vypovídajícího. Podobně tvrdí *Karnajev a Kartés*¹³³, že konflikt vyvolaný odmítnutím pravdivě vypovídat se překonává úspěšněji než konflikt vyvolaný nepravdivou výpovědí.

2.4.2 Využití stavu emocionálního napětí vyslychaného

Využití stavu emocionálního napětí vyslychaného je postupem, který využívá psychické procesy, které ve vyslychané osobě v době před výslechem a během výslechu probíhají. Emocionální napětí je vnitřním konfliktem, který se odehrává mezi vědomím, že by se měla říkat pravda, oprávněností trestu za trestný čin a spravedlností na jedné straně, a strachem z trestu, strachem o jiné osoby a hodnoty na druhé straně.¹³⁴ Toto napětí lze očekávat u všech osob, které se k výslechu dostaví, ať se jedná o osobu pachatele, poškozeného, nebo svědka. Na takto hromaděné emocionální napětí může mít vliv více faktorů. Lze očekávat, že už jen tím, že se vyslychaná osoba musí k výslechu dostavit a že bude upozorněna na to, jaký ji může stihnout postih za nepravdivou výpověď, se výrazně umocní napětí již vybudované jejím vztahem k rozhodné skutečnosti. Napětí bude u nich poté tím větší, čím více budou pociťovat různé negativní emoce jako je strach a hanba, přičemž nejzásadnější vliv můžeme očekávat právě u zaujetí stanoviska vypovídat nepravdivě.¹³⁵

Toto emocionální napětí může být v některých situacích na obtíž, a tedy zvlášť v případě výslechu svědků, kteří se snadno emočně vzrušují, je vhodné je nejdříve uklidnit a přivést tak do psychické rovnováhy. V ostatních případech je ale emocionální napětí věc,

¹³³ KARNAJEVA, L. M., Imre KARTÉS, *Systém základních taktických postupů při výslechu a algoritmus jejich použití*. Československá kriminalistika, 1980, 13(4), s. 318.

¹³⁴ PROTIVÍNSKÝ, M., V. PRERAD a J. HEŘMÁNEK. *Taktika výslechu*. Praha: Univerzita Karlova, 1973, s. 66.

¹³⁵ KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ, cit. dílo, s. 27.

kteřou by měla vyslychající osoba umět využít a vhodně v ní vyslychaného udržovat.

Dle *Diensteina*¹³⁶ se takovéto emocionální napětí může projeřovat zejména:

- pocením,
- změnou barvy pokožky, zejména obličeje,
- vyschlými rty,
- zatínáním pěstí a dalšími mimoděčnými pohyby rukou, například třením o oblečení, kroucením a mačkáním kapesníku a podobně,
- polohou loktů, kdy uvolněné lokty volně svěšené podél těla ukazují spíše na psychickou pohodu, kdežto jakmile je vyslychaný tiskne blízko k tělu nebo jakmile vyřkazují jiné známky neklidu, ukazuje to spíše na emocionální napětí,
- zrychleným tepem, který, ačkoliv není zřetelně viditelný, lze odhadnout podle určitých ukazatelů, jako například zřetelně vystouplé žíly na krku, nebo v případě, kdy má vyslychaný překřížené kolena a jedna noha takto visí volně ve vzduchu, má tato noha tendenci volně se pohupovat v rytmu tepu,
- dýcháním, kdy i v případě, že se vyslychaný snaží kontrolovat svůj dech, v určitých překvapivých momentech se může projevit krátké zalapání po vzduchu, nebo náhlý nádech,
- obecným neklidným chováním, tedy zejména neustálými pohyby v židli, saháním si na ucho nebo hraní si s vlasy, překřičování nohou, škrábáním se na obličeji a podobně.

Podobně jako u psychologických pouček ohledně odhalení lži, i zde bychom měli mít na paměti, že jeden jednotlivý ukazatel ještě nemusí znamenat emocionální napětí, ale pouhé naučené chování vyslychané osoby. Až z propojení více výše uvedených znaků by měl vyslychající učinit závěr, že se vyslychaný nachází ve stavu emocionálního napětí, a podle toho využít jednotlivé postupy, které mu tato situace nabízí.

Kriminalistická nauka uvádí některé poznatky, které se vřží k využití stavu tohoto

¹³⁶ DIENSTEIN, William. *Technics for the crime investigator* [online]. Springfield, Illinois: Charles C. Thomas, 1952, s. 109-110. [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: Heinonline.

napětí, nebo jeho zvýšení, a které mohou potencionálně pomoci získat pravdivou výpověď. Takto *Protivínský*¹³⁷ uvádí například:

- Možnost upozornění vyslychané osoby na to, že je vyslychající dostatečně připraven a schopen vyvrátit lež, což může vyslychaného odradit od křivé výpovědi.
- Možnost zesílení emocionálního napětí zdůrazněním a objasněním významu boje proti kriminalitě, apelace na občanskou povinnost vypovídat pravdivě a připomenutí toho, že byl poučen o následcích křivé výpovědi.
- Upozornění svědka na to, že se jeho výpovědi nejen naslouchá, ale také že je aktivně kontrolována.
- Vhodnost provést výslech co nejdříve poté, co byl trestný čin spáchán, jelikož vyslychaná osoba tak nemusí mít dost času na to, aby si připravila svou výpověď, a není tak schopna udržet logickou souvislost systému svých lží.
- Možnost přesvědčení svědka, aby nejprve říkal pravdu o skutečnostech méně závažných a až poté o těch rozhodných. Tento postup může pomoci vyslychané osobě psychicky se připravit na sdělení pravdy. Je těžší říci pravdu celou a hned.
- V případě, že jsou nějaké okolnosti prokazatelné lépe než jiné, je lepší jimi začít a dokázat díky nim vyslychanému nesmyslnost křivé výpovědi, díky čemu se poté může usnadnit i pozdější výpověď ohledně skutečností, ke kterým není tolik důkazů, kdy i ohledně nich bude vypovídána pravda.

*Konrád, Němec a Novotný*¹³⁸ a *Straus*¹³⁹ dále k možnostem využití emocionálního napětí uvádí, že:

¹³⁷ PROTIVÍNSKÝ, M., V. PRERAD a J. HEŘMÁNEK, cit. dílo, s. 66-67.

¹³⁸ KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ, cit. dílo, s. 27-28.

¹³⁹ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 120-121. ISBN 978-80-7380-095-6.

- Je možno, v případě, kdy vyslychaná osoba lže, jí předložit nečekaně některý důkaz opaku toho, co tvrdí, díky čemu se výrazně zvýší její emocionální napětí, může ztratit schopnost pohotově reagovat další lží a často pod tímto tlakem přejde k pravdivé výpovědi.
- Je možno na začátku výslechu získat od vyslychané osoby několik pravdivých odpovědí, byť ohledně obecně známých okolností, kdy poté, co takto tato osoba odpovídala pravdou, může mít problém přejít od pravdy zpět k připravené lži, a často takto může změnit svůj postoj a začít vypovídat pravdivě.

2.4.3 Stimulace kladných vlastností vyslychaného

Stimulace kladných vlastností vyslychaného předpokládá dostatečnou znalost osobnosti vyslychané osoby, zejména jeho právního vědomí, morálky, vědomostí a jeho životních zkušeností. Díky těmto znalostem může vyslychající následně při výslechu poukázat na některou z těchto okolností, což může zlomit postoj vyslychaného vypovídat nepravdivě.¹⁴⁰ Takto můžeme uvést smyšlený příklad, kdy byl vyslychaný svědkem násilí nebo znásilnění a nechce vypovídat. Vyslychající o tomto svědkovi může zjistit, že má sám dceru nebo sestru, se kterou má vynikající vztahy, a toho bude moci následně u výslechu využít, a to tak, že tomuto svědkovi řekne, aby si představil svou sestru nebo dceru v obdobné situaci a zeptá se, zda by si v tom případě přál dopadení pachatele s akcentem na to, že i poškozená ve vyšetřovaném případě má rodinu, která si přeje to samé. Tato apelace na kladné vlastnosti je samozřejmě tím účinnější, čím více se jedná o ctnostnou osobu, a nachází největší využitelnost u svědků a pachatelů trestných činů spáchaných v afektu nebo z nedbalosti. U ostatních pachatelů je využitelný zejména v případě, že se nacházejí na pomezí pravdivé a nepravdivé výpovědi a jejich obranný postoj již není tak pevný.¹⁴¹

¹⁴⁰ PROTIVÍNSKÝ, M., V. PRERAD a J. HEŘMÁNEK, cit. dílo, s. 71.

¹⁴¹ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 122.

2.4.4 Využití vnitřních rozporů ve výpovědi a rozporů s ostatními důkazy

Využití vnitřních rozporů ve výpovědi a rozporů s ostatními důkazy je systém založený na logických operacích a předpokládá důkladnou analýzu a protokolaci.¹⁴² Jak už z názvu tohoto postupu vyplývá, existují dvě základní situace, ve kterých se rozpory mohou objevit, a to rozpory ve výpovědi samotné a rozpory s ostatními důkazy.

V případě rozporů ve výpovědi samotné se jedná o situaci, kdy výpověď podaná vyslychanou osobou netvoří jeden logický celek a její jednotlivé části spolu nesouvisí. Takto můžeme uvést příklad, kdy na začátku výslechu vyslychaný říká, že půjčil v rozhodný den své auto známému, avšak po nějakém čase řekne, že si v ten samý den všiml něčeho, zatímco řídil své auto. Podle *Protivínského*¹⁴³ se takováto nelogičnost projevuje zejména ve dvou základních případech. V prvním vyslychaná osoba zná některé skutečnosti, které by jí neměly být známy. Například svědek zná některý detail z místa činu, který mohl být zachycen pouze v době spáchání trestného činu. Při takovýchto rozporech ovšem musí vyslychající dobře znát veškeré ostatní okolnosti, které mohly mít za následek znalost vyslychaného, jako to, že mu tuto informaci sdělil známý, že slyšel informace v tisku a podobně. Druhým případem je situace, kdy osoba nezná některé skutečnosti, ačkoliv by je znát měla. To může ukazovat zejména na nepravdivé doznání, kdy taková osoba nezná skutečnosti z místa spáchání činu, ačkoliv by je znát měla, případně to může být ukazatelem nedomyšlené lži, kdy může mít takováto osoba smyšlené alibi, ale nezná skutečnosti, které by znát musela, kdyby bylo pravdivé.

V případě, že se ve výpovědi vyslychané osoby objeví logické rozpory, doporučuje kriminalistika jednak neupozorňovat na tyto rozpory hned, jakmile jsou řečeny, ale počkat, jestli se nezačne vyslychaný do této výpovědi dále zaplétat, a až v tom případě, kdy si vyslychající je jistý tím, že tyto rozpory nebyly způsobeny omylem nebo přeřeknutím, na ně upozornit a vyžadovat vysvětlení. Takto upozorněný vyslychaný se najednou ocitá pod znatelným psychickým tlakem, kdy on sám může začít pochybovat o své schopnosti vypovídat lživě ve svůj prospěch a často mu dochází neúčelnost a neudržitelnost takovéto výpovědi. V takovémto případě může stačit pouhé upozornění na bezvýchodnost situace

¹⁴² KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ, cit. dílo, s. 28.

¹⁴³ PROTIVÍNSKÝ, M., V. PRERAD a J. HEŘMÁNEK, cit. dílo, s. 73-74.

vyslýchaného k tomu, aby začal vypovídat pravdivě.¹⁴⁴ *Protivínský*¹⁴⁵ k tomuto dodává ještě možnost nejprve se ptát na rozpory méně závažné a následně postupovat k těm závažnějším. Takto se může vyslýchaná osoba dále zaplétat do stále nových a nových lží a to při stupňujícím se tlaku, což může vyústit v pravdivou výpověď.

Při zjištění rozporů s ostatními důkazy je nejlepším způsobem získání pravdivé výpovědi postupné předkládání důkazů. Takto předkládané důkazy musí být předkládány v logickém sledu a vyslychající si musí být jist jejich pravdivostí. Zároveň musí být obezřetný, neboť u některých výslechů a při nešikovném předkládání důkazů mohou odpovědi vyslychané osoby značně snížit důkazní sílu takovýchto důkazů.¹⁴⁶ Zároveň bychom neměli zapomenout na jednu ze základních pouček vztahujících se k výslechovým situacím, a to nechat vypovědět vyslychaného co nejvíce a do jeho monologu vstupovat promyšleně jen ve skutečně vhodných chvílích. **Základními postupy logického předkládání důkazů**, které kriminalistická věda vypracovala, jsou¹⁴⁷:

- Předkládání **důkazů v logickém sledu**, kdy vyslychající ukazuje určitou logickou souvislost postupným předkládáním, čímž vyvrací skutečnosti tvrzené vyslychaným a ukazuje mu bezvýchodnost a zbytečnost lživé výpovědi. Mohli bychom také říci, že se jedná o předkládání důkazů šité na míru případu a vyslychané osobě, sledování určité logické linie, výjimečné vždy pro tu konkrétní situaci.
- Předkládání **důkazů s narůstající důkazní hodnotou**, kdy vyslychající dostává vyslychanou osobu pod psychický tlak. Taková osoba neví, jaký další, pro ni nepříznivý, důkaz by mohl ještě přijít.
- Předkládání **rozhodujících důkazů**, kdy tento postup může být použit v případě, že je vyslychaný tak říkajíc „nalomen“, aby se docílilo jeho pravdivé výpovědi. Tento postup může nést dobré výsledky i v případě osob, které

¹⁴⁴ KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ, cit. dílo, s. 28.

¹⁴⁵ PROTIVÍNSKÝ, M., V. PRERAD a J. HEŘMÁNEK, cit. dílo, s. 77.

¹⁴⁶ KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ, cit. dílo, s. 28.

¹⁴⁷ STRAUS, Jiří, cit. dílo, s. 122.

spáchaly trestný čin poprvé, když vyšetřující na základě okolností případu a vyšetřování ví, že toho činu lituje, ale zatím nevypovídá pravdivě.¹⁴⁸

- Předkládání **důkazů vcelku**, tedy předložení veškerého systému důkazů vyslychané osobě. Tento postup může být užit ale pouze v případě, kdy má vyslychající dostatek věrohodných důkazů, které dohromady tvoří logický systém, ale nedoporučuje se jej, dle *Konráda, Němce a Novotného*¹⁴⁹, využít v případech výslechů osob s bohatou kriminální historií.

Při předkládání důkazů si ovšem musíme dát pozor na sugestibilitu jedince. V případě, kdy vyslychající podcenil analýzu výpovědi a má za to, že vyslychaná osoba lže, ačkoliv ta má problém jen s rozpomenutím, může nevhodné předložení důkazů tuto osobu ovlivnit a ta může poté tyto předložené informace přijmout, ačkoliv, kdyby si vzpomněla, tak by se tak nestalo.

Nakonec lze ještě uvést poučky uváděné *Protivínským*¹⁵⁰ a *Konrádem, Němcem a Novotným*¹⁵¹, které říkají, že je dobré, aby vyslychaná osoba podle gestikulace, mluvy a otázek nepoznala, že se vyslychající zaměřuje na logický nesoulad jejího výslechu, a mohl být poté využit moment překvapení, který může přinést svým vlivem na psychický tlak vyslychaného dobré výsledky, a že lze pro předkládání důkazů využít i demonstraci takovýchto důkazů na místě činu, místě zjištění a dalších.

2.4.5 Využití reflexivních úvah vyslychaného

Využití reflexivních úvah vyslychaného je posledním z hlavních způsobů působení na vyslychaného za účelem dosažení pravdivé výpovědi. Za tímto účelem je využíváno poznatků o reflexivním myšlení ve spojení s dalšími poznatky obecné, soudní a experimentální psychologie. Podstatou tohoto postupu je vytvoření myšlenkových úloh, které lživě vypovídající osoba může, ale nemusí řešit.¹⁵²

Podstatou tohoto taktického postupu je vyvolání výše zmíněných myšlenkových úvah

¹⁴⁸ PROTIVÍNSKÝ, M., V. PRERAD a J. HEŘMÁNEK, cit. dílo, s. 78.

¹⁴⁹ KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ, cit. dílo, s. 29.

¹⁵⁰ PROTIVÍNSKÝ, M., V. PRERAD a J. HEŘMÁNEK, cit. dílo, s. 77-79.

¹⁵¹ KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ, cit. dílo, s. 29.

¹⁵² tamtéž, s. 30.

na základě předložení či vhodného umístění nějakého předmětu, případně jiné provedené činnosti, která přiměje vyslýchaného k tomu, aby uvažoval o tom, zda jeho postoj lživě vypovídat je udržitelný. Jak uvádí *Konrád a Pikna*¹⁵³, vyslýchaný, který se chystá vypovídat lživě, se na to často připravuje, ať už delší nebo kratší dobu před výslechem a tato příprava pokračuje do jisté míry i během samotného výslechu, kdy si ověřuje vlastní hypotézy o tom, co vyslychající osoba ví, jaké má k dispozici důkazy, co může říci a podobně. Využití reflexivních úvah směřuje k tomu, aby vyslychající tuto přípravu, případně samotné lhaní během výslechu, ovlivnil tím, že si vyslychaná osoba bude myslet, že má vyslychající z důkazního hlediska silnější postavení, než jak tomu je ve skutečnosti. Na základě těchto informací můžeme říci, že využití reflexivních úvah je velice závislé na způsobu provedení, kdy nesprávné může mít za následek nezákonnost celého postupu, často kvůli položení následných kapciózních či sugestivních otázek.

Důležitým hlediskem, které se váže k tomuto postupu, je, že takto navozené myšlenkové úvahy **může** vyslychaná osoba řešit, ale není k takovému řešení nucena, že takovéto osobě není lháno, není sugestivně ovlivňována a je čistě na ní, jestli se nad navozenou úvahou zamyslí nebo ne. K přípustnosti tohoto postupu se vyjadřuje ve svém odborném článku *Konrád*¹⁵⁴ tak, že: „*Použití taktických postupů založených na využití jedné z objektivních zákonitostí lidského myšlení při řešení problémových situací (reflexe) je plně dovolené, přípustné a efektivní. Současně je možno jednoznačně odlišit taktické postupy námi sledované od provokací a postupů, jejichž podstatou je lež („blufování“), podvod, nebo psychické násilí*“. V tomto smyslu uvádí také *Vácha*¹⁵⁵ rozdíl mezi kladením kapciózních otázek a využitím tohoto postupu, kdy cílem není vysloveně uvést vyslychaného v omyl, ale dát mu možnost zamyslet se nad svou lží a množstvím důkazů, které má vyslychající k dispozici. To má za následek to, že se vyslychaný v podstatě přivede do omylu sám, kdy vyslychající osoba není povinná tento omyl napravit. K ilustraci tohoto přístupu uvádí příklad, kdy známý recidivista zadržený společně s mladistvým začne vypovídat pravdu, protože je přesvědčen, že mladistvý v předchozím výslechu již všechno řekl, kde samozřejmě není povinností vyslychajícího upozornit ho, že tomu tak není.

¹⁵³ KONRÁD, Zdeněk, Bohumil PIKNA. K některým problémům taktiky výslechu v procesu odhalování a vyšetřování trestné činnosti. *Československá kriminalistika*. 1978, 11(4), s. 305.

¹⁵⁴ KONRÁD, Zdeněk. K některým problémům psychologických léček v kriminalistické taktice. *Československá kriminalistika*, 1983, 16(4), s. 295.

¹⁵⁵ VÁCHA, Miloš. Kapciózní otázky ve výslechové praxi. *Československá kriminalistika*. 1982, 15(3), s. 232.

Zároveň je nutno zmínit, že správně navozené reflexivní úvahy budou mít vliv pouze na osobu, která má nějaký vztah k rozhodné události a která se snaží vypovídat lživě, jelikož pravdivě vypovídající osoba (případě, že nemá k případu žádný vztah nebo vypovídá pravdivě) takový předmět vůbec nepozná, nebo pozná, ale nebude jí evokovat to, že by měla vypovídat pravdu. Pouze lživě vypovídající osobě budou tyto reflexivní úvahy zvyšovat emocionální napětí, díky kterému následně může opustit obranný postoj a začít vypovídat pravdu.¹⁵⁶

*Konrád a Pikna*¹⁵⁷ a v pozdější publikaci *Konrád, Němec a Novotný*¹⁵⁸ se na základě právní a morální náročnosti tohoto postupu zmiňují o základních předpokladech jeho použití, které musí být, za současného dodržování základních právních norem, etiky a kriminalistické vědy, splněny, a kterými jsou:

- vytvořená myšlenková úvaha logicky vyplývá z prvků procesu vyšetřování předmětné kriminalisticky relevantní události,
- vyslýchaný řeší tuto úlohu spontánně nebo na základě nepřímého impulsu,
- vyslychající je na základě ověřených informací důvodně přesvědčen, že vypovídající osoba lživě vypovídá, nebo že se takto chystá vypovídat,
- je zajištěno obecné utajení důkazní situace ve vyšetřované věci před vyslychaným,
- je prokazatelně zjištěno, že objekt nebo jeho substitut, který má být využit k navození asociací, je v konkrétně určeném vztahu s vyšetřovanou událostí a vyslychanému je tento vztah znám,
- je prokazatelně zjištěno, že objekt, jehož substitut má být využit k navození asociací, existuje, a to mimo dosah vyslychané osoby.

¹⁵⁶ KONRÁD, Zdeněk, Bohumil PIKNA, cit. dílo, s. 307-308.

¹⁵⁷ tamtéž, s. 304-305.

¹⁵⁸ KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ, cit. dílo, s. 30.

Tyto myšlenkové úlohy můžeme následně dělit do dvou relativně samostatných kategorií¹⁵⁹ a to:

- Myšlenkové úlohy **vytvořené bezprostředně před výsledkem**, kterými jsou takové úvahy, které může vyslýchaný řešit na základě:
 - **Navozených asociací** tak, že nastoupení lživé pozice je z morálního či etického hlediska nemožné, nebo z jiného hlediska neúčelné. Tento postup se může projevovat zejména umístěním některého předmětu, nebo jeho substitutu, který je blízce spojen s vyšetřovaným činem, do zorného pole vyslýchaného, který při jeho spatření může začít přemýšlet, zda je tam ten předmět umístěn schválně a zda má tedy vyslychající dostatek informací k tomu, aby ho usvědčil ze lži. Pod tímto tlakem může často dojít vyslýchaný k přesvědčení, že vypovídat lživě je neúčelné a zbytečné, a začít vypovídat pravdivě.
 - **Nedostatečně opodstatněných představ** o množství a důležitosti shromážděných důkazů svědčících o lživosti připravované výpovědi tak, že nastoupení pozice lživé výpovědi se opět jeví morálně neúnosné nebo neudržitelné, kdy se tento postup provádí zejména poskytnutím informace, která dokáže vyvolat reflexní úvahy.
- Myšlenkové úvahy **vytvořené v průběhu výslechu**, tedy takové úvahy, které může vyslýchaná osoba řešit na základě:
 - **Navozených asociací** tak, že setrvání ve lži je neúčelné a neudržitelné vzhledem k významu informací, svědčících o lživosti výpovědi a informovanosti vyslychajícího. Tento postup je založen na podobném smyslu jako výše uvedená myšlenková úloha vytvořená před výsledkem na základě navozené asociace, pouze se zde předmět dostává k vědomí vyslýchaného až v průběhu výslechu samotného. Dá se očekávat, že v případě, kdy vyslýchaná osoba již vypovídá lživě a v průběhu výpovědi se jí evokuje takováto asociace, se řešením

¹⁵⁹ tamtéž, s. 30-31.

následné myšlenkové úvahy přivede do stresu, prudce se jí zvýší emocionální napětí a díky tomu se může rozhodnout začít vypovídat pravdivě. *Konrád a Pikna*¹⁶⁰ mluví o teoretickém případě, kdy byl ukraden plášť a do výslechové místnosti po předchozí domluvě vchází osoba, která například něco přináší vyslychajícímu. Ta si odloží svůj vlastní kabát, který byl ale pečlivě vybrán tak, aby připomínal kabát, který by v rozhodném případě ukraden. Tento kabát bude odložen stranou, ale tak, aby byl na očích vyslychaného, kdy dokonce může být zanechán v místnosti i poté, co osoba, co ho přinesla, odešla (a „náhodou“ ho v místnosti zanechala), případně k němu ještě vyslychající může nějak nenápadně přitáhnout pozornost.

- **Rozporu mezi fakty** tak, že setrvání na lži je opět neúčelné a neudržitelné vzhledem k síle důkazů a informovanosti vyslychajícího. Takto může být předložen vyslychanému nějaký ověřený důkaz absolutního opaku toho, co sama tvrdí, což opět může notně zvýšit emocionální napětí vyslychaného a přimět ho tak k pravdivé výpovědi.

3 Některé zvláštní techniky a přístupy k výslechovým situacím

V závěru této práce se pokusím přinést některé poznatky k obecným a základním technikám a postupům, které se odlišují od poznatků vypracovaných českou kriminalistikou, nebo které přinášejí o něco jiný náhled na samotnou výslechovou situaci. Tyto poznatky, zejména z prostředí USA, nejsou použitelné v celém svém rozsahu, neboť nemusí splňovat požadavky stanovené českým právním řádem, kdy zejména místy je znát určitý rozpor s nepřipustností sugescí, kterou, jak se mi zdá, zahraniční autoři ve vysoké míře využívají. I přes to jsem ale toho názoru, že jsou takovéto poznatky velice cenné, neboť mohou minimálně nabídnout vyslychajícímu jiný pohled na celou výslechovou situaci a tím mu nabídnout postup, který by ho za normálních okolností ani nenapadl.

¹⁶⁰ KONRÁD, Zdeněk, Bohumil PIKNA, cit. dílo, s. 307.

3.1 Výslech dle *Inbau a Reida*¹⁶¹

Výslech dle těchto autorů spočívá v uceleném pohledu na celý proces výslechu, který je založen na poněkud jiném třídění výslechových situací, než jak je zvykem v českém prostředí, a který, ačkoliv se místy prolíná s postupy, které jsou již v této práci zmíněné, nabízí některé cenné poznatky, které dozajista může vyslychající využít i u nás. Tito autoři rozlišují výslechy tak, že se může jednat o:

- Výslech osob, u kterých si jejich vinou můžeme být jistí, nebo jejichž vina je natolik pravděpodobná, že téměř není důvodných pochyb, kdy tuto kategorii dále dělí na:
 - osoby, které se trestných činů dopustili v emocionálním afektu, tedy „**emocionální pachatele**“ a
 - osoby, které dobře věděli, co páchají, tedy „**neemocionální pachatele**“.
- výslech osob, o jejichž vině je důvodně pochybováno a
- výslech svědků.¹⁶²

3.1.1 Emocionální pachatelé

U emocionálních pachatelů můžeme uvést, nad obecné poznatky již rozpracované v této práci, například:

- **Upozornění vyslychaného na jeho fyziologické projevy**, které provázejí pocit viny. Smysl toho je v připomenutí vyslychanému, že ho zrazuje vlastní tělo a projevuje se jeho nervozita, což může přimět vyslychaného k „povolení“ a sdělení pravdy. Takovými projevy jsou zejména zvýšená aktivita ohryzku vyslychaného, suché rty, neschopnost podívat se vyslychajícímu do očí a podobně. Je nutné ovšem brát na zřetel, že žádný z takovýchto projevů

¹⁶¹ INBAU, Fred E. a John E. REID. *Lie Detection and Criminal Interrogation* [online]. 3rd ed. Baltimore: The Williams and Wilkins Company, 1953, [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: Heinonline.

¹⁶² tamtéž, s. 151-152.

nemusí být ve výsledku důkazem viny, ale může být způsoben pouze nervozitou navozenou samotnou výslechovou situací.¹⁶³

- **Zmírnění pocitu viny zlehčením morální závažnosti spáchaného činu.** Čím více je vyslýchaný veden k tomu, že z morálního hlediska není tak odlišný od jiných lidí, tím snadnější pro něj může být přiznat se ke spáchání trestného činu. K tomuto postupu uvádějí Inbau a Reid, že například v případě sexuální kriminality může být vhodné říci vyslýchanému: „My lidé jsme o sobě zvyklí uvažovat jako o něčem více než o zvířatech, ale v podstatě to není pravda. Ve věcech sexu jsme velice blízko mnoha zvířatům, takže si nemyslete (mířeno vyslýchanému), že jste jediný, nebo jeden z mála, kdo kdy udělal něco jako vy. Takových lidí je mnoho a tyto věci se dějí každý den a mezi mnoha lidmi a bude se tak dít jistě i v nadcházejících letech.“¹⁶⁴ Když pomineme jistou sugesci, která se ve zmíněném případě nachází, jde poměrně snadno najít smysl tohoto postupu a uznat, že by mohl být použitelný i v našich podmínkách.
- Dalšími postupy, které tito autoři zmiňují, jsou přenesení alespoň části viny na oběť nebo společnost, vyjádření přátelství a pátrání po pravdě spíše než snaha vynutit doznání a spíše než se ptát přímo k věci, dovést vyslýchaného k rozhodné události přes otázky na věci, které takové události předcházely.¹⁶⁵ Tyto postupy zde ovšem již nebudu dále rozvádět, zejména proto, že jsou v této práci již částečně rozpracované, a také pro omezený rozsah této práce.

3.1.2 Neemocionální pachatelé

Výslech těchto osob je obtížnější v tom, že není tak snadné využívat jejich morálky či svědomí a působit na ně vstřícným a sympatickým jednáním jde jen v omezené míře. Daleko více zde nalezneme uplatnění argumentování nelogičností jejich výpovědi, nebo tím, že proti nim svědčí důkazy, a dalšími podobnými postupy již uvedenými v této práci. Krom nich *Inbau a Reid* doporučují dále:

¹⁶³ tamtéž, s. 154-157.

¹⁶⁴ tamtéž, s. 158-159.

¹⁶⁵ tamtéž, s. 160-170.

- **Působení na hrdost vyslychané osoby** vhodně zvolenými lichotkami nebo zpochybněním jeho cti. Tito autoři uvádějí příkladem použitelné fráze, jako: „Jak je možné, že se takový (inteligentní, vzdělaný apod) člověk jako Vy, dostal do takové situace?“, nebo „Jste až moc hezká žena na to, abyste se uchýlila k takovému jednání. V jiném prostředí byste zjistila, že mnoho ctihodných mužů by bylo rádo, kdybyste byla jejich ženou. Řekněte mi, jak je možné, že jste se dostala do takovéto situace?“.¹⁶⁶ Když opět pomineme sugesci, je jasné, co je smyslem této techniky.
- **Obrácení pachatelů proti sobě**¹⁶⁷, tedy klasický postup, který je mnohdy vidět i v televizních kriminálkách. Vzhledem k tomu, že české právo zakazuje při výslechu předstírat klamné a nepravdivé okolnosti¹⁶⁸, je využití tohoto postupu v českém prostředí z větší části nepřípustné. O jediném možném využití lze uvažovat v tom smyslu, že by nebylo vyslychanému řečeno, že spolupachatel již něco řekl, ale spíše zdůraznění, že je možné, že něco řekne, tedy zkrátka využití možné nedůvěry mezi oběma pachateli. I tak ale zůstává faktem, že využití tohoto postupu bude stále do jisté míry hraniční a vyslychající by si měl před jeho využitím být jistý, že neporušuje zákon a práva vyslychaného.
- Další postupy, které *Inbau a Reid* zmiňují, jsou například: postupování od přiznání o menších činech k těm větším, apel na závažnost činu a následků a podobně. Ty jsou v této práci již rozpracované, a tedy se jim nebudu více věnovat.

3.1.3 Osoby, o jejichž vině je pochybováno

U výslechu osob, o jejichž vině je pochybováno, je možné postupovat třemi způsoby:

- Od počátku **zacházet s vyslychanou osobou jako s pachatelem**, což má:

¹⁶⁶ tamtéž, s. 172-173.

¹⁶⁷ tamtéž, s. 175-178.

¹⁶⁸ TŘ 92 (3)

- **tu výhodu**, že osoba, která skutečně skutek spáchala, může být zaskočená a může se rovnou přiznat,
- **tu nevýhodu**, že taková osoba může výše zmíněný šok zvládnout, prohlédnout nepevnou pozici vyslychajícího a může jí to psychicky pomoci ve zbytku výslechu a
- **tu nevýhodu**, že nevinná osoba může být tímto přístupem zmatená a může to být pro ni takový šok, že v průběhu výslechu nezíská vyslychající tolik informací, kolik by získal normálně.
- Od počátku **zacházet s takovou osobou jako s nevinnou**, což má:
 - **tu výhodu**, že nevinná osoba naváže s vyslychajícím pozitivní psychologický kontakt a bude tímto přístupem natolik „potěšená“, že v průběhu dalšího výslechu poskytne více informací a bude s ní lepší spolupráce a
 - **tu nevýhodu**, že vinná osoba se díky tomuto přístupu může dostat do psychologické výhody a utvrdit ji to ve vytrvání v zapírání.
- **Zaujmout neutrální postoj**, což nemá žádné výhody ani nevýhody zmíněné výše.¹⁶⁹

Využití prvního z těchto způsobů se mi v ČR poměrně těžce představuje, neboť by nejspíše byl považován za protizákonný na základě zásady presumpce nevinny a navíc díky obsahu sugesce. Nicméně dává nám to alespoň další kontextuální pohled na psychologii výslechu.

Co se týká jednotlivých metod využitelných v situaci, kdy je vyslychána osoba, jejíž vinou si nejsme jisti, uvádějí *Inbau a Reida* zejména:

- **Zeptání se vyslychané osoby, jestli ví, proč vypovídá, v situaci, kdy s tím tato osoba není seznámená.** Na základě reakce je možné vytušit, jaký má tato osoba vztah k rozhodnému případu, kdy například u osoby, která se začne ihned bránit, lze uvažovat o nějakém podílu viny. Nicméně vzhledem k tomu,

¹⁶⁹ INBAU, Fred E. a John E. REID, cit. dílo, s. 178-180.

že v ČR je nutné obviněného nejdříve poučit mimo jiné o tom, z čeho je obviněná¹⁷⁰ a v případě svědka se jej dotázat minimálně na poměr k obviněnému¹⁷¹, je použitelnost této metody u nás poněkud omezená. O použitelnosti bychom mohli uvažovat v případě podání vysvětlení, které má o něco volnější pravidla co do poučení, než výslech svědka a obviněného. Jiné použití této metody je čistě teoretické a závisí na konkrétním výsledku, vyslýchané osobě a na spáchaném činu.

- Další metody uvedené těmito autory se více či méně shodují s metodami a technikami již popsány v této práci. Nebudu je tedy znovu popisovat.

3.1.4 Výslech svědků

Nad rámec poznatků již zpracovaných českou kriminalistickou naukou nezmiňují *Inbau a Reid* v podstatě nic navíc, snad kromě jednoho přístupu, který si v praxi v ČR nedokáží tak úplně představit, ale pro jeho zvláštnost ho sem zařadím. Jedná se o postup v případě, kdy je vyslýchán svědek, jenž nechce spolupracovat, obhazuje zájmy pachatele nebo je orientován ve svém postoji proti společnosti či proti policii. U takového svědka radí tato autoři začít **vyslýchat ho způsobem, jakým by byl vyslýchán samotný pachatel tohoto činu**, neboť to může narušit případné pouto mezi svědkem a pachatelem. Navíc bude mít tendenci taková osoba chránit předně sama sebe a spíše tedy upřednostní svou osobu před pachatelem. V prostředí českého práva se tento postup skutečně těžko představuje a vyslýchající bude muset postupovat spíše dle obecných postupů a technik tak, jak jsou vypracovány v této práci.

3.2 MITT – Morganova technika tematického výslechu

MITT – Morganova technika testování tematické apercepce (Morgan thematic apperception testing technique) nebo zkráceně **Morganova technika tematického výslechu** (Morgan interview theme technique) je metoda, kterou vyvinul Raymond Morgan, bývalý policista působící v utajení, který poté, co bylo jeho ukrytí odhaleno, od policie odešel,

¹⁷⁰ TŘ 91 (1)

¹⁷¹ TŘ 101 (1)

vystudoval psychologii, ve které nějaký čas působil, načež se vrátil k policii, kde měl na starosti výslechy za použití detektorů lži. Během jeho obnovené spolupráce s policií zjistil, že psychologický test, který využíval během své psychologické praxe, TAT – test tématické apercepce (Thematic apperception test), by mohl být využitelný i ve výslechové praxi.¹⁷²

MITT technika je založena na tezi, že v případě, kdy je osobě ukázána nějaká specifická fotka a tato osoba o ní má vymyslet nějaký příběh, většinou bude čerpat ze svých zkušeností, což má za následek, že přibližně 30 % toho, o čem tato osoba mluví, je spojeno s její historií. Aplikace této techniky v praxi se provádí tak, že je nejprve vyslýchané osobě vysvětlen účel výslechu a to, co je od ní požadováno. Poté se začnou vyslýchané osobě předkládat různé, speciálně vybrané snímky či fotografie a tato osoba musí ke každé říci, co si myslí, že tomu, co je na ní, předcházelo, co probíhá a co bude následovat.¹⁷³

Obecné poznatky, týkající se všech těchto fotografií, jsou takové, že pravdu mluvící vyslýchaní spíše říkají příběhy, které jsou pozitivní, mají větší logickou souvislost a mají menší problémy vymyslet jejich závěr. Osoby, které lžou, vyprávějí spíše smutnější, nelogické příběhy a vzhledem k tomu, že neví, jak jejich vlastní vyšetřovaný případ dopadne, mají problém vymyslet závěr.¹⁷⁴

3.2.1 Předkládání fotografií

Jako první a druhá jsou vyslýchané osobě předloženy dvě fotografie, z nichž jedna je univerzální a jedna se liší podle toho, jakého pohlaví je vyslýchaná osoba. Tyto fotografie s věcí, pro kterou je veden výslech, nijak nesouvisí a jejich účelem je zejména připravení vyslýchaného na následující otázky, aby zjistil, jak vůbec vytvářet tyto příběhy apod. Zároveň již u těchto fotek je pravděpodobné, že do nich bude vyslýchaný promítat svůj život, což může být pro vyslychajícího cenný poznatek ohledně této osoby.¹⁷⁵

Jako třetí je předložena fotografie, která úzce souvisí s místem vyšetřovaného trestného činu. Vyslýchané osoby mluvící pravdu často popíší přesně to, co se na této fotografii děje a budou se zmiňovat často i o tom, že se na této fotografii může jednat o

¹⁷² GORDON, Nathan J. a William L. FLEISHER. *Effective interviewing and interrogation techniques* [online]. 2nd ed. Burlington: MA: Elsevier Academic Press, 2006, s. 45. [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/detail.action?docID=294099>.

¹⁷³ tamtéž, s. 45.

¹⁷⁴ tamtéž, s. 49.

¹⁷⁵ tamtéž, s. 46-47.

zločin. Na druhou stranu osoby, které lžou, nebo se snaží něco ohledně vyšetřovaného zločinu zatajit, se budou často vyhýbat hovoru ohledně vyšetřovaného činu a budou vytvářet příběhy, které se přímo netýkají toho, co lze na této fotografii vidět. Takovéto osoby se často mohou i zeptat, zda se jedná o zločin, a jakmile je jim řečeno, že to záleží na nich a na jejich představivosti, vytvoří příběh, který právě zločin neobsahuje.¹⁷⁶

Jako čtvrtá je vyslýchané osobě předložena fotografie, která obsahuje odkaz na vinu nebo lítost, které jsou opět vypracovány rozdílně pro každé pohlaví.

Jako pátá a poslední je nakonec předložena fotografie, která obsahuje dopadení pachatele, nebo která na něj určitým způsobem odkazuje.

Příklad k technice MITT uvádí *Gordon a Fleischer*¹⁷⁷ následovně: Vyslýchaným mužům bylo při vyšetřování zhářství předloženo postupně 5 fotografií, kdy **na první** je dívka, která se dívá na stůl, na kterém jsou položeny housle. **Na druhé** fotografii byl muž v obleku (V případě, že by byla vyslýchána žena, byla by na fotografii žena, která se dívá z okna.). Tyto první dvě fotografie jsou nesouvisející s vyšetřovaným trestným činem. **Na třetí** fotografii byl náčes kanceláře, ve které hoří záclony, tedy související fotografie. **Na čtvrté** fotografii muž, který si drží hlavu v dlaních a je opřený lokty o stůl, evokující pocit viny, a **na páté** fotografii byla osoba, která podstupovala výslech za použití detektoru lži, tedy fotografie evokující dopadení. Odpovědi vyslýchaných mužů byly poté následující:

- **První vyslýchaný:**

- **K první fotografii:** „Vypadá to, jako že je dívka doma. Její matka nebo otec jí koupili housle a teď se ta dívka na ty housle dívá. Je to něco, co vždy chtěla. Poté se na ně naučí hrát a bude hrát krásně.“
- **Ke druhé fotografii:** „Vypadá to, jako že muž vyšel z výtahu do haly. Následně se dívá, jestli tudy potřebuje jít a následně se tudy vydá.“
- **Ke třetí fotografii:** „Vypadá to, jako že žena vešla do kanceláře a zjistila, že hoří, následně si vzala hasicí přístroj a zavolala hasiče.“

¹⁷⁶ tamtéž, s. 48.

¹⁷⁷ tamtéž, s. 50-54.

- **Ke čtvrté fotografii:** „Vypadá to jako kluk, který má něco na mysli a sedí u kuchyňského stolu se starostí o nějakou věc a myslím si, že jeho rodiče přijdou a promluví si s ním o tom.“
- **K páté fotografii:** „Vypadá to jako žena, která podstupuje výslech s detektorem lži. Teď ten test probíhá a následně se zjistí, jestli říká pravdu nebo lež.“
- Hodnocení této osoby je takové, že prošla dobře, jelikož viděla oheň na fotografii související s vyšetřovanou věcí, jeho příběhy byly pozitivní, logické a měly vymyšlené i závěry. Zároveň byla tato osoba ve vyšetřovaném případě nevinná.
- **Druhý vyslýchaný:**
 - **K první fotografii:** „Ta dívka se chce naučit hrát a sedí tam a učí se akordy, obrázky a další věci. A závěr je, že se naučí hrát.“
 - **Ke druhé fotografii:** „Muž vešel do místnosti a uvidí v ní někoho sedět. Je tam podezření, ten sedící muž ho nezná a je podezřívavý a nakonec se ukáže, že je to jeden z jeho známých z armády.“
 - **Ke třetí fotografii:** „Chlapec přišel za svým otcem, ale ten otec tam není. Ten chlapec si tedy myslí, že odešel domů.“
 - **Ke čtvrté fotografii:** „Chlapec zjistil, že jeho otec skonal, a teď kvůli tomu brečí, ale nakonec se zjistí, že to nebyl jeho otec, ale přítel jeho otce.“
 - **K páté fotografii:** „Vypadá to jako osoba, která chce .. . Je to osoba která svědčí u soudu. Má k sobě připevněné nějaké kabely, jako u detektoru lži. Je klidný a .. říká pravdu.“
 - Tato osoba si nevedla u tohoto testu moc dobře. Jednak neviděl na třetí fotografii oheň (případně o něm nechtěl mluvit) a jeho příběhy nebyly natolik pozitivní a místy v nich chyběl závěr. Ve vyšetřování se následně ukázalo, že tento muž byl vinen.

3.2.2 Využití v českém právu

Potencionální využití v našem prostředí se, stejně jako u některých metod doporučených *Inbauem a Reidem* výše, jeví minimálně jako problematické. Proti využití tohoto postupu by se dalo argumentovat opět zejména jistým obsahem sugesce. Vždy bude samozřejmě záležet na tom, jak bude tato technika přesně využita a jaké budou podmínky dané situace, ale nikdy se v tomto případě asi nevyhneme tomu, že by mohl být vyslýchaný obsahem těchto fotografií ovlivněn. V jedné teoretické rovině se zde uplatní stejný náhled na situaci, jako je výše v této práci u předkládání předmětů nebo fotografií, kde je vždy doporučováno předkládat jich více, aby vyslýchaný nebyl jejich obsahem ovlivněn. V druhé teoretické rovině je ovšem nutno podotknout, že technika MITT silně připomíná jeden ze základních taktických postupů výslechu - využití reflexivních úvah vyslýchaného a minimálně co se aplikace týká, může stát na podobném teoretickém základu. V obou případech se jedná o situaci, kdy vyslýchaná osoba není k ničemu nucena a může se rozhodnout nic neříct. Zároveň takové osobě není lháno a ani není otázkami naváděna k tomu, aby něco řekla. Stejně tak v obou těchto technikách není cílem uvést vyslýchaného v omyl nebo jeho omylu nějak využít. U reflexivních úvah jde o navození myšlenkových úloh, kdežto u MITT jde zejména o zjištění, jak vyslýchaný uvažuje, a o posouzení jeho osoby. I na tento postup se budou vztahovat názory *Konráda*¹⁷⁸ a *Váchy*¹⁷⁹ o přípustnosti využití reflexivních úvah.

Přes to všechno zůstávám k legalitě MITT v českém právu lehce skeptický, neboť ačkoliv by podle výše uvedeného měla být tato technika přípustná, stále v ní cítím určitou míru sugesce, kterou se mi nedaří v mé hlavě popřít. Zároveň se necítím jako taková kapacita, abych mohl jednoznačně ohodnotit legalitu MITT. To bych raději přenechal zkušenějším kriminalistům a teoretikům. Kdybych se ovšem měl přiklonit na stranu legality či nepřípustnosti a zvolit, pak se přikláním k názoru, že využití tohoto postupu je přípustné, ovšem za přísného dodržení podmínek stanovených zákonem k provedení výslechu a za stálého přesvědčování se, zda není na vyslýchaného působeno sugestivně.

¹⁷⁸ KONRÁD, Zdeněk, Bohumil PIKNA. K některým problémům taktiky výslechu v procesu odhalování a vyšetřování trestné činnosti. *Československá kriminalistika*. 1978, 11(4), s. 295.

¹⁷⁹ VÁCHA, Miloš. Kapciózní otázky ve výslechové praxi. *Československá kriminalistika*. 1982, 15(3), s. 232.

Závěr

V této práci jsem se zaměřil na popsání základních zákonitostí výslechu, při něm uplatňovaných postupů, zdůraznění pro vyslychajícího obtížnějších a rizikovějších částí a také na přinesení alespoň několika poznatků ze zahraniční literatury, které mohou být pro kriminalistiku přínosné.

Z mého pohledu zůstává jedním z nejzajímavějších aspektů výslechové situace sugestibilita vyslychaných a sugestivní chování vyslychajících. I přes výslovný zákaz sugescí zůstává tato problematika ve výslechové situaci stále přítomná a vyslychající se s ní bude setkávat téměř na každém rohu. Sugescie zároveň nemusí být vždy zřejmá. Mnoho úkonů vyslychajícího se bude pohybovat do jisté míry na hraně toho, co je povoleno. Stejně tak je zajímavé, nakolik se v otázce sugescí liší české právo od toho v USA. Při rozebírání metod a technik ze zahraničních článků mě překvapilo, nakolik berou tito autoři sugesci vůči domnělým pachatelům jako věc přirozenou. Je pravděpodobné, že některé metody, které jsou mnou posouzeny jako sugestivní, mohou být zkušeným kriminalistou posouzeny jako přípustné a legální. I přesto rozdílnost těchto právních úprav vnímám velice silně.

Doufám, že jsem v této práci dostatečně ilustroval složitost výslechové situace a rizika jejího podcenění. Vyslychající se nesmí upnout pouze k vyslychané osobě, ale musí zkoumat hlubší psychologické záležitosti, které se týkají samotného vyslychajícího, jeho vztahu k vyslychané osobě a celé výslechové situace v souhrnu. Doufám, že tato práce může v tomto ohledu přinést čtenářům ucelený pohled na výslechovou situaci a její záludnosti. Věřím, že se nejen čtenář laik z této práce může dozvědět nové informace a že mu může pomoci se zorientovat v celém procesu výslechu a podáváníí výpovědi.

Jsem toho názoru, že je škoda, že se výslechu nevěnuje větší pozornost, zejména vzhledem k jeho důležitosti a složitosti. Nicméně věřím, že se v souvislosti s nynějším vydáváním nejnovějších publikací k této problematice opět obrátí oči kriminalistiky a že to bude mít za následek rozvoj této velice zajímavé teoretické oblasti, vytvoření nových pohledů na výslechovou situaci a do jisté míry určitou renesanci výslechu, jako kriminalistické metody.

Seznam zdrojů

Literatura:

MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Praha: C.H. Beck, 2001. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-362-0.

SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-153-3.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-92-9.

TIPLICA, Mircea. *Kriminalistická taktika*. 2. upr. vyd. Praha: Policejní akademie, 1999. ISBN 80-7251-007-x.

PORADA, Viktor a Peter POLÁK. *Kriminalistika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. Učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-558-6.

SVOBODA, Ivo a kol. *Kriminalistika*. Ostrava: Key Publishing, 2016. Učebnice (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-259-4.

STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-095-6.

NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, 2003. ISBN 80-7251-141-6.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.

BOUKALOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2012. ISBN 978-80-7308-409-7.

MATIÁŠEK, Jan, Bohumil Bárta a Jaroslav Soukup. *Výslech a psychologie*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966.

VASILJEV, A. N. a kol. *Kriminalistika*. Moskva: Gosjurizdat, 1963, cit. podle MATIÁŠEK, Jan, Bohumil Bárta a Jaroslav Soukup. *Výslech a psychologie*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966.

TIPLICA, Mircea. *Doplňková skripta z kriminalistiky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1997. ISBN 80-85981-43-2.

PROTIVÍNSKÝ, M., V. PRERAD a J. HEŘMÁNEK. *Taktika výslechu*. Praha: Univerzita Karlova, 1973.

KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-294-2.

NAVARRO, Joe a Marvin KARLINS. *Jak prokouknout druhé lidi: příručka bývalého experta FBI*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3350-0.

THE STAFF OF THE LAW-MEDICINE CENTER. Psychology of Interrogation. GERBER, Samuel R. a Oliver SCHROEDER, ed. *Criminal Investigation and Interrogation* [online]. Cincinnati: The W. H. Anderson Company, 1962, s. 259-261 [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: HeinOnline.

HOROWITZ, Milton J. More Psychology of Interrogation. GERBER, Samuel R. a Oliver SCHROEDER. *Criminal Investigation and Interrogation* [online]. Cincinnati: The W. H. Anderson Company, 1962, s. 273-274. [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: HeinOnline.

INBAU, Fred E. a John E. REID. *Lie Detection and Criminal Interrogation* [online]. 3rd ed. Baltimore: The Williams and Wilkins Company, 1953, s. 143. [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: Heinonline.

DIENSTEIN, William. *Technics for the crime investigator* [online]. Springfield, Illinois: Charles C. Thomas, 1952, s. 100. [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: Heinonline.

GORDON, Nathan J. a William L. FLEISHER. *Effective interviewing and interrogation techniques* [online]. 2nd ed. Burlington: MA: Elsevier Academic Press, 2006, s. 45. [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/detail.action?docID=294099>.

Odborné články:

VÁCHA, Miloš. Kapciózní otázky ve výslechové praxi. *Československá kriminalistika*. 1982, 15(3)

KONRÁD, Zdeněk. Vysvětlení – zvláštní druh výslechu?. *Kriminalistika*. 1999, 32(4), ISSN 1210-9150.

KARNAJEVA, L. M., Imre KARTÉS, Systém základních taktických postupů při výslechu a algoritmus jejich použití. *Československá kriminalistika*, 1980, 13(4)

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Neverbální komunikace ve výslechové praxi. *Kriminalistika*. 1993, 26(4)

KONRÁD, Zdeněk, Bohumil PIKNA. K některým problémům taktiky výslechu v procesu odhalování a vyšetřování trestné činnosti. *Československá kriminalistika*. 1978, 11(4)

KONRÁD, Zdeněk. K některým problémům psychologických léček v kriminalistické taktice. *Československá kriminalistika*, 1983, 16(4)

NOVOTNÝ, Vladimír. Konfliktní situace jako jeden z faktorů výslechové praxe. *Československá kriminalistika*, 1981, 14(3)

HESS, John E. a Stephen D. GLADIS. Benevolent Interrogation. *FBI Law Enforcement Bulletin* [online]. 1987, 56(7), s. 20-23 [cit. 2018-06-19]. Dostupné z: Heinonline

HATHERILL, G. H. The Means of Interrogation. *Medico-Legal Journal* [online]. 1964, 32(3), s. 164-175 [cit. 2018-06-19]. Dostupné z: Heinonline

STERLING, David L. Police Interrogation and the psychology of confession. *Journal of Public Law* [online]. 1965, 14(1), 25-62 [cit. 2018-06-19]. Dostupné z: Heinonline

Zákony:

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. – Listina základních práv a svobod

Zákon č. 40/2009 Sb. – Trestní zákoník

Zákon č. 141/1961 – o trestním řízení soudním (trestní řád)

Judikatura:

I. ÚS 734/04

Abstrakt: Taktika výslechu

Tato práce se zabývá taktikou vedení výslechu, tedy ve zkratce tím, jak by měl vyslýchající vést výslech, aby byl legální a zároveň úspěšný. Mým cílem v této práci bylo postihnout základní složitosti vedení výslechu a popsat základní postupy a techniky, jakými může vyslýchající získat pravdivou výpověď od majoritních skupin vyslýchaných. Vzhledem k omezenému rozsahu této práce jsem do ní nemohl zakomponovat specifické oblasti výslechových situací (výslechy osob mladistvých, nemocných a podobně), tudíž jsem se zaměřil zejména na výslechy základních tří skupin vyslýchaných, kterými jsou výslechy osob, které vypovídat chtějí a mohou, osob, které vypovídat chtějí, ale nemohou, a osob, které vypovídat nechtějí, ačkoliv mohou, a to zejména pro situace, kdy jsou těmito osobami svědci nebo osoby obviněné.

V první kapitole této práce se zabývám výslechem z obecného pohledu práva, psychologie a kriminalistiky, kdy většina pohledů a pouček zde zmíněných se dá vztáhnout na téměř všechny specifické výslechové situace. V této kapitole jsem také věnoval psychologické stránce výslechu o něco větší prostor, než jsem měl původně v úmyslu, ale myslím si, že opodstatněně. Psychologická stránka výslechové situace je totiž velice komplikovaná, protože jak na vyslýchajícího, tak na vyslýchaného, působí mnoho faktorů, o kterých by měl vyslýchající vědět.

V druhé kapitole se věnuji samotné taktice výslechu, hlavnímu tématu této práce, a to v té systematice, jakou rozpracovala kriminalistická nauka. V této části je rozpracováno právě to, co je středobodem taktiky výslechu, tedy jednotlivé postupy, kterými může vyslýchající legálním způsobem dosáhnout úspěchu ve výslechu.

Nakonec ve třetí kapitole se věnuji některým zvláštním způsobům a technikám výslechu, jak je vypracovalo několik autorů pocházejících z USA, které nemusí být vždy použitelné vzhledem k odlišnosti tamějšího práva. I tak mohou ovšem přinést vyslýchajícím některé cenné poznatky, které mohou být při výslechu uplatněny.

V závěru nakonec shrnuji své poznatky a postřehy, které jsem získal při vypracovávání této práce.

Abstract: Interrogation tactics

This thesis is focused on the interrogation management tactic, ie, in brief, how interrogator should conduct an interrogation to be both legal and successful. My aim in this work was to address the basic complexity of interrogation management and describe the basic procedures and techniques by which interrogator can obtain true testimony from the majority of interrogated groups. Due to the limited scope of this work, I could not incorporate specific areas of interrogation situations (questioning of juvenile, sick, etc.), so I focused mainly on interviews with the three main groups of people interrogated, which are interviews of people who can testify and want to, who want to, but can not and who do not want to testify, though they can, especially in situations where these persons are witnesses or subjects accused.

In the first chapter of this thesis I deal with questioning from a general point of view of law, psychology and criminology, wherein most of the views and theories mentioned can be related to almost all specific interrogation situations. In this chapter I provided the psychological aspect of the interrogation a little more space than I originally intended, but I think it is substantiated. The psychological side of the interrogation situation is very complicated because both the interrogator and the interrogatee are influenced by many factors that the interrogator should be aware of.

In the second chapter I deal with the questioning tactic itself, the main theme of this paper, in the systemic approach developed by the criminological science. This part elaborates on what is the centerpiece of the interrogation tactic, that is, the various procedures by which the interrogator can conduct the interrogation both legally and successfully.

Finally, in the third chapter, I focus on several of the special methods and techniques of interrogation, as elaborated by several authors from the USA, which may not always be applicable due to the differences in the law there. They may, however, provide the interrogator with some valuable insights that may be used during the interrogation.

In conclusion, I summarize my findings and insights that I have gained when completing this thesis.

Klíčová slova

Taktika výslechu,

Technika výslechu,

Řádné vedení výslechu.

Keywords

Interrogation tactics,

Interrogation technique,

Proper conduct of interrogation.